

ENGELLİ HAKLARI ODAKLI KAPSAYICI OKUL İÇİN ÖĞRETMEN KILAVUZU

Eğitimde Engelleri Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte

**OKULDA
BİRLİKTE
HAYATTA
BİRLİKTE**

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

Engelli Hakları Odaklı Kapsayıcı Okul İçin Öğretmen Kılavuzu

**Eğitimde Engelli Hakları:
Okulda Birlikte Hayatta Birlikte**

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

Bu doküman Sabancı Vakfı Hibe Programı'nın mali katkısı ile hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden sadece Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı sorumludur ve bu içerik herhangi bir şekilde Sabancı Vakfı'nın görüş veya tutumunu yansıtmaz.

Tohum Otizm Vakfı Hakkında

Tohum Otizm Vakfı; 2003 yılında otizmlili çocukları erken tanı ve eğitimle topluma kazandırmak, otizmlili çocuklar ve ailelerinin eğitim ve sağlık hizmetlerinden eşit şart ve fırsatlarla yararlanabilmeleri sağlamak amacıyla kar amacı olmayan, kamu yararına kurulmuş olan bir eğitim ve sağlık vakfıdır.

Vakıf çalışmalarını bilimsellik, önderlik ve öncülük, paylaşımcılık, kurumlar arası iletişim ve iş birliği, kaynaklarda verimlilik ve etkililik, güvenilirlik, şeffaflık ve insana ve çocuğa değer vermek ve en iyi hizmet haklarını gözetmek ilkeleri doğrultusunda hem ulusal hem de uluslararası çapta sürdürmektedir.

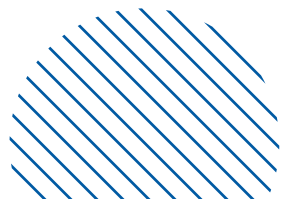
Sabancı Vakfı Hakkında

Sabancı Vakfı 45 yıl önce toplumsal gelişmeye katkı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Burslar ve ödüllerle başarılı bireyleri destekleyen Vakıf, Fark Yaratanlar Programı ile bireylere ilham vermeyi, Türkiye’de bir ilk olarak hayata geçirdiği Hibe Programı ile de sivil toplumun güçlenmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Vakıf, herkesin haklardan eşit yararlandığı bir toplum vizyonuyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda hayata geçirilen Hibe Programı ile toplumsal sorunlara yönelik çözüm üreten sivil toplum kuruluşlarının projelerine destek verilmektedir. Sabancı Vakfı, 12 yılda 159 projeye destek vermiş ve yüz binlerce kişinin hayatına dokunmuştur.

SEÇBİR Hakkında

İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, akademi ile saha arasında köprü işlevi görmek ve bilgi paylaşımı sağlamak amacıyla 2010 yılında kuruldu. Merkez, eğitimde ayrımcılığın önlenmesi, dolayısıyla tüm öğrenenlerin kendilerini ifade edebildiği ve desteklendiği kapsayıcı bir eğitim ortamınısağlanması için öğretmenlerin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütüyor. Bu çalışmalar, öğretmen eğitimleri ile materyal geliştirme çalışmalarından oluşuyor. Merkez’in son yıllarda gerçekleştirdiği çalışmalar özellikle engellilik, mültecilik ve toplumsal cinsiyet konularında yoğunlaşıyor. Son olarak Merkez, ders kitapları ve kapsayıcı eğitim üzerine araştırmalar yürütmenin yanı sıra, çeşitli çalışmalar ile farklı deneyimlerin paylaşılması ve yaygınlaştırılması amacıyla seminerler düzenliyor.

Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte Projesi Hakkında

Engelli çocukların eğitim hakkından yararlanmaları ihtiyacından yola çıkarak **Tohum Otizm Vakfı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR)** ile ortak olarak **Sabancı Vakfı** tarafından desteklenen **Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte** projesini hayata geçirmiştir.

Proje ile öğretmenlerde, velilerde, idarecilerde ve öğrencilerde engellilik kavramına yönelik algı ve tutumların dönüştürülmesi, engellilik kavramının olağanlaştırılması, farklılıklara saygı kavramının geliştirilmesi ve okullarda kapsayıcı eğitim ilkelerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 6-7

Giriş 8-10

Kapsayıcı okul üzerine8

Kılavuz hakkında10

Kapsayıcı okul için etkinlik önerileri 11-46

Öğretmenlere önemli notlar11

Etkinlikler:12

- Çeşitlilikle Tanışma ve Güvenli Sınıf Ortamı

• Canavar Hikâyeleri (Okul Öncesi)14

• Sınıfça Tanışıyoruz (1. ve 2. Sınıf)20

• Fark Yaratabilirim (3. ve 4. Sınıf)26

- Çocuk Hakları ve Engelli Hakları

• Alarm! Haklar Kayboldu (1. ve 2. Sınıf) 30

• Yeni Bir Şehir Kuruyoruz (3. ve 4. Sınıf) 37

- Engellilik Halleri

• “Herkes Farklı, Herkes Eşit” 43

Kapsayıcı okul için paydaş ağı 46

Faydalı kaynaklar 47

Başvurulabilecek kurumlar 48

Kaynakça 51

Önsöz

“Herkes için nitelikli eğitim hakkı” ulusal ve uluslararası mevzuatlar yoluyla garanti altına alınmış olsa da bazı toplumsal grupların eğitim hakkından tam ve etkin şekilde yararlanamadıklarını biliyoruz. Bu grupların başında engelliler geliyor. Milli Eğitim Bakanlığı 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı İstatistikleri’ne göre (okul öncesi, ilk-orta ve lise seviyesindeki) örgün eğitimden toplam 17 milyon 505 bin 379 öğrenci yararlanırken, okul öncesi, ilk-orta ve lise seviyesinde sadece 398.815 engelli öğrenci eğitime katılıyor.¹

Engellilerin eğitim hakkından eşit şekilde yararlanabilmeleri eğitime erişimlerinin yanı sıra katılımlarının önündeki engellerin kaldırılmasıyla mümkün olabilir. Bunun için, okulların fiziksel erişilebilirliğini artırmakla birlikte, okul içerisindeki tüm hizmet ve olanaklardan herkesin eşit şekilde yararlanmasına yönelik özel önlemlerin alınması ve bu yolla okulların kapsayıcılığının bütüncül bir anlayışla artırılmasına ihtiyaç var.

Tohum Otizm Vakfı ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte Projesi tam da bu ihtiyaçtan yola çıkılarak kapsayıcı eğitim anlayışının yaygınlaştırılmasına katkı sunmak amacıyla tasarlandı.

Bu amaçtan hareketle, projenin ilk yılında İstanbul’un Gaziosmanpaşa ilçesinde yer alan bir okulda etnografik çalışma yürüttük; kapsayıcı eğitimin yaygınlaşması için ihtiyaçları belirledik.

Ayrıca kapsayıcı eğitime ilişkin uluslararası ve ulusal yazında yayımlanan güncel kaynakları inceledik. Bu araştırmalardan edindiğimiz en önemli bilgi şuydu: Birçok öğretmen sınıfında engelli öğrenci bulunduğunda, gerekli uyarlamaları yapma konusunda kendisini yetersiz hissediyor ve desteğe ihtiyaç duyuyor. Kapsayıcı eğitim anlayışına göre de çözüm eğitiminin yalnızca engelli öğrencilerin değil, tüm öğrencilerin çeşitli gereksinimlerine yanıt verebilme kapasitesini artırmakta yatıyor. Bunun için de öncelikle öğretmenlerin, öğrenci çeşitliliğini değer olarak algılamalarını sağlamak, öğretmenlere her bir öğrencinin eğitim hakkından eşit şekilde yararlanmasındaki kilit rollerini hatırlatmak ve ihtiyaç duydukları desteği sağlamak gerekiyor. İstisnasız tüm araştırmalar kapsayıcı eğitimin sağlanmasında öğretmenin merkezi rolüne vurgu yapıyor.

Biz de projeye öğretmen eğitimleriyle başladık; İstanbul Şişli ve Gaziosmanpaşa ilçelerinde yer alan üç okuldan (Şişli Gülbağ Selim Sırrı Tarcan İlkokulu, Gaziosmanpaşa Bekir Sami Dedeoğlu İlkokulu ve Gaziosmanpaşa Mithatpaşa İlkokulu) gönüllü öğretmenlerle bir yıl boyunca düzenli aralıklarla buluştuk. Kapsayıcı eğitime ilişkin teorik ve pratik bilgiler edinmenin yanı sıra çeşitli STK’lardan temsilcilerle bir araya geldiğimiz buluşmalar da yaptık. Bu buluşmalar öğretmenlerin en etkili bulduğu etkinlik oldu; onların talepleri doğrultusunda okullarındaki diğer öğretmenlerle de benzer buluşmalar yaptık ve engelliliğe yönelik hak temelli yaklaşımı okullarda yaygınlaştırmaya çalıştık.

Öğretmenlerle paylaşımların yanı sıra öğrencilerin çeşitlilikle tanışmaları ve hak temelli yaklaşımı içselleştirmeleri amacıyla etkinlik önerileri geliştirdik. Etkinlik önerilerini öğretmenlerle ve engelli hakları hareketinden uzmanlarla birlikte tasarladık; bir yıl boyunca uyguladık, gözlemedik, gözden geçirdik ve yeniden yazdık.

Bu kılavuz, esas olarak etkinlik önerilerini öğretmenlerle paylaşmak üzere hazırlandı. Etkinliklerle birlikte etkinliklerin uygulanması esnasında dikkat edilmesini önerdiğimiz ve etkiyi artıran önemli notlarımızı da paylaşmayı önemsedik. Ayrıca öğretmenlerin ihtiyaç duydukları durumlarda okul içerisinde ve dışarısında destek alabilecekleri paydaşlardan oluşan bir ağ örmelerinin önemine inanıyoruz. Bu nedenle kılavuzda, böyle bir ağın örülmesine yönelik önerilerimize de yer verdik.

Son olarak, kılavuz kolektif bir çalışmanın ürünü; bu çalışmaya katkı sunan herkese teşekkürü bir borç biliyoruz. Öncelikle okul öncesi etkinlikleri kapsamında geliştirilen “Farklılıklar Birlikte: Pırpır’ın Hikâyesi” başlıklı animasyon filmin senaristi Nur Tunay’a, yönetmeni ve yapımcısı İdil Ar Uçaner’e, etkinliklerin hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde etkin rol oynayan Bülbin Sucuoğlu, Ebru Kılıç Arguç, Kerem Avcı, Naciye Öztürk ve Sena Sezen Tulumoğlu’na, görüşleriyle etkinliklerin gelişmesine katkı veren Betül Sena Yıldırım, Beyhan Özpar, Dicle Zeren, Dilek Kutbay, Emine Ayyıldız, Gizem Doğu, Gözde Durmuş, Gülşen Çetinkaya, İdil Seda Ak,

Kenan Çayır, Nazlı Ceren Yıldız, Nesrin Öztürk ve Seben Ayşe Dayı’ya, sınıflarında etkinlikleri uygulayıp geribildirimlerini bizlerle paylaşan tüm öğretmenlere, çalışmalarımızı yürütürken destek ve katkı sağlayan okul idarecilerine ve tüm çalışmalarımızda desteklerini esirgemeyen İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne teşekkür ediyoruz.

Kılavuzun, okullarda kapsayıcı eğitimin yaygınlaşmasına ve tüm öğrencilerin eğitime katılımlarının tam ve etkin şekilde sağlanmasına katkı sunmasını umuyoruz.

¹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2019) *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2018/19*. https://sqb.meb.gov.tr/meb_ivs_dosyalar/2019_09/06141052_meb_istatistikleri_orqun_egitim_2018_2019.pdf (Erişim tarihi: 23 Eylül 2019)

Giriş

Kapsayıcı okul üzerine

Kapsayıcı eğitim, eğitim sisteminin kapasitesinin “tüm öğrenenlerin gereksinimlerine yanıt vermek” amacıyla güçlendirilmesini savunan bir yaklaşımdır.² Bu yaklaşım, herkesin eğitim hakkından tam ve etkin şekilde yararlanabilmesi için her bir öğrencinin eğitime erişiminin ve katılımının önündeki engellerin belirlenmesini ve kaldırılmasını öneriyor. Ayrıca özel eğitimin güçlendirilmesi yerine okulların kapsayıcılığının artırılmasına öncelik veriyor.³

Özel eğitim imkânlarının iyileştirilmesi, engellilerin nitelikli eğitime erişimlerinin yolunu açsa da engelli öğrencilerin bütünleştirilmiş ortamlarda, akranlarıyla birlikte ve eşit koşullarda eğitim almasını istenen düzeyde sağlayamamaktadır. Engelliler başta olmak üzere eğitime erişim ve katılımda farklı destek ve hizmetlere gereksinimi olan öğrenciler için okulların kapsayıcılığını artırmak önemli ve gereklidir.

Okulların kapsayıcılığını artırmanın temel unsurlarından biri, öğrenci çeşitliliğinin sağlanmasının yanı sıra bu çeşitliliğin öğrenme süreçlerine katkı sağlayacak bir fırsat olarak görülmesi ve bu fırsatın öğrencilerin yararına kullanılması.⁴ Bir diğeri ise, her bir öğrencinin öğrenmesini garanti altına almak için eğitim süreçlerinin “öğrenme için evrensel tasarım” anlayışıyla planlanması ve yürütülmesi.⁵ Bunlara ek olarak “tek ve herkes için geçerli” olan bir yöntem kullanılması yerine, her bir öğrencinin ihtiyacı gözetilerek destek sağlanması ve hatta öğrencilerin grup çalışmaları yoluyla birbirlerinden öğrenmeye teşvik edilmesi de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkıyor.⁶

Kapsayıcı eğitim yaklaşımına göre eğitim süreçlerinin verimli kılınmasında merkezi rol sahibi öğretmenlerin “her bir öğrencisinin ihtiyacını gözeterek destek sağlaması” için güçlendirilmesi şart. Öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin önemine ve gerekliliğine inançları giderek artsa da, araştırmalar öğretmenlerin sınıf ve okullarının kapsayıcılığını artırmaya yönelik ihtiyaç duydukları destekleri alamadığını gösteriyor.⁷ Bu ihtiyaçlara yönelik öğretmen eğitimleri sağlanması ve eğitimlerin şu dört temel değer etrafında kurgulanması öneriliyor:

- 1) Öğrenci çeşitliliğini değerli görmek,
- 2) Tüm öğrenenler için yüksek beklentiler belirlemek ve destek sunmak,
- 3) İşbirliğinde çalışmak,
- 4) Mesleki gelişimi sürdürmek.⁸

Kapsayıcı okullar için yalnızca öğretmenlerin güçlenmesi değil, öğretmenlerin eğitimin diğer paydaşlarıyla işbirliğinde çalışmaları ve bu yolla okul kültürünü dönüştürmeye katkı sunmaları da bir ihtiyaç olarak beliriyor. Bu işbirliğinde önemli paydaşların başında veliler geliyor; çünkü öğrencileri en yakından tanıyan ve destekleyen, bu bağlamda öğretmenlerin bilgi edinebilecekleri ve danışabilecekleri en önemli kaynaklardan biri veliler. Bir diğeri ise, okulların kapsayıcılığının artırılmasına yönelik çeşitli alanlarda destek ve kaynak sağlayabilecek kurumlar ve kişiler.

Milli Eğitim Bakanlığı ile İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nin süreçlerde destekleyici hatta öncül olmasına da ayrıca ihtiyaç duyuluyor.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yürüttüğü ve UNICEF tarafından desteklenen “Kapsayıcı Eğitim Projesi”⁹ bu açıdan umut verici. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Suriyeli öğretmenlere destek eğitimleri verilmesiyle başlanan proje kapsamında geliştirilen “Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler için El Kitabı”nda¹⁰ kapsayıcı eğitimin teorik temellerine ve pratik uygulamalara ilişkin bilgilere yer verildi. Projenin son aşamasında ise kapsam Yabancı Uyruklu Öğrenciler ile sınırlı tutulmayıp genişletildi ve “Kapsayıcı Eğitim” başlığında 10 modüllük bir program tasarlandı. Program süresince 1.672 eğitici yetiştirilerek 81 ilde öğretmen eğitimleri yapıldı.

Kapsayıcı eğitimin hayata geçmesi için öğretmen eğitimleri yapılması tabii ki gerekli ve önemli; ama kapsayıcı okulların ancak ve ancak eğitimin tüm paydaşlarının işbirliğiyle mümkün olabileceğini unutmuyarak öğretmenlerin etrafına paydaş ağı örmek ve öğretmenlere sürdürülebilir destek mekanizmaları sunmak da ayrıca büyük önem taşıyor.

² UNESCO. (2009) *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. France: UNESCO.

³ A.g.e.

⁴ Govinda, R. (2009) *Towards Inclusive Schools and Enhanced Learning: A Synthesis of Case Study Findings From Different Countries*. France: UNESCO.

⁵ CAST. (2018) *The Universal Design for Learning Guidelines - Version 2.2*. (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2019)

⁶ Ferguson, Dianne L. (2008) “International Trends in Inclusive Education: The Continuing Challenge to Teach Each One and Everyone” *European Journal of Special Needs Education*, 23:2, 109-120

⁷ Sart, Z. H., S. Barış, Y. Sarıışık, ve Y. Düşkün. (2016) *Engeli Olan Çocukların Türkiye’de Eğitime Erişimi: Durum Analizi ve Öneriler*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

⁸ UNESCO. (2017) *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*. France: UNESCO

⁹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2018) *Kapsayıcı Eğitim Projesi*. <http://oygm.meb.gov.tr/www/kapsayici-egitim-projesi-inclusive-education/icerik/679> (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2019).

¹⁰ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017) *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler için El Kitabı*. <https://docplayer.biz.tr/113978358-Sinifinda-yabanci-uyruklu-ogrenci-bulunan-ogretmenler-icin-el-kitabi.html> (Erişim tarihi: 19 Temmuz 2019)

Kılavuz hakkında

Bu kılavuz kapsayıcı eğitimi sınıflarında ve okullarında yaygınlaştırmayı önemseyen, bunun için sorumluluk ve inisiyatif almaya niyet eden öğretmenlere destek olmak ve öneriler sunmak amacıyla hazırlandı.

Bu amaç doğrultusunda tasarlanan kılavuz dört bölümden oluşuyor:

- 1) Kapsayıcı okul için etkinlik önerileri
- 2) Kapsayıcı okul için paydaş ağı
- 3) Faydalı kaynaklar
- 4) Başvurulabilecek kurumlar

Kapsayıcı okul için etkinlik önerileri başlıklı birinci bölümün başında, *Öğretmenlere önemli notlar* yer alıyor. Bu notlar, öğretmenlerin sınıf içi etkinlikleri uygularken dikkat etmesi gereken unsurların yanı sıra sınıftaki tüm öğrencilerin öğrenmeye katılımını artırmaya yönelik önerileri de içeriyor. Etkinlikleri geliştirirken yaptığımız sınıf içi gözlemlerden hareketle derlediğimiz notlara öncelikli olarak yer vermeyi tercih ettik; çünkü etkinliklerin bu notlar çerçevesinde yürütülmesinin etkiyi artırdığını bizzat gözlemledik ve deneyimledik. Bu nedenle, etkinlikleri uygulamadan önce bu notları incelemenizi önemsiyor ve tavsiye ediyoruz. Bölümün devamında öğretmenlerle birlikte ürettiğimiz, gelişmesi için katkı ve önerilere hâlâ açık olduğumuz etkinlikler yer alıyor. Üç tematik başlık (Çeşitlilikle Tanışma ve Güvenli Sınıf Ortamı, Çocuk Hakları ve Engelli Hakları, Engellilik Halleri) altında grupladığımız etkinliklerin bazıları Okul Öncesi Eğitim Programı ile Hayat Bilgisi (1, 2 ve 3. sınıf) ve Sosyal Bilgiler (4. Sınıf) öğretim programlarının ilgili

ünite ve kazanımları ile ilişkilendirilerek; bazıları ise Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi'nde belirtilen ilgili günlerle eşleştirilerek sunuluyor.

Kapsayıcı okul için paydaş ağı başlıklı ikinci bölümde, öğretmenlerin sınıf ölçeğini aşarak okul kültürünü dönüştürmek amacıyla paydaşlarla ilişki ve işbirliği geliştirmesine, bu yolla okulda kapsamlı ve bütüncül etki yaratabilmesine yönelik öneriler yer alıyor.

Faydalı kaynaklar ve başvurulabilecek kurumlar başlıklı bölümlerde ise, öğretmenlerin güçlenmeye ve desteğe ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri bazı kaynak ve kurumların bilgileri yer alıyor.

Kapsayıcı okul için etkinlik önerileri

Bu bölümde, okul öncesi ve ilkökul öğrencilerinin çeşitlilikle tanışmalarına ve hak temelli yaklaşımı içselleştirmelerine yönelik geliştirilen etkinlik önerileri yer alıyor. Etkinliklere geçmeden önce sınıf içi uygulamalarda dikkate alınmasını önerdiğimiz notlarımızı aşağıda sıralıyoruz.

Öğretmenlere önemli notlar

- **Öğrencileri çeşitlilikle tanıştıracak içerikler sağlayın.** Çeşitli toplumsal grupların ve rollerin derslerinizde eşit şekilde temsil edilmesine özen gösterin. Derslerinizde çeşitli engellilik hallerinden insanların kalıplaşmış algılarının dışında temsil edildiği görsel ve yazılı materyaller kullanın. Sınıflarınıza çeşitli meslek gruplarından engelli bireyleri davet edin.

- **Öğrencilerin kendi bireysel ve toplumsal özellikleri üzerine düşünceleri ve konuşmaları için fırsatlar yaratın.** Eğitim yılının başında öğrencilerle birlikte tanışma etkinlikleri yaparak öğrencilerin birbirlerinin benzer ve farklı özelliklerini keşfetmesini sağlayın. Engelli öğrencilerin engelliliğine vurgu yapmadan çeşitli özelliklerini öne çıkarın ve her öğrencinin güçlü yanlarına odaklanın. Herkesin biricik ve özel olduğunu her fırsatta söyleyin.

- **Sınıfın çeşitli yeterliliklere, ilgi alanlarına, bilgiye ve becerilere sahip öğrencilerden oluşan bir öğrenme topluluğu olduğunu vurgulayın.** Herkesin öğrenmek ve gelişmek için bir arada olduğunu, sizin de sınıfa rehberlik edeceğinizi söyleyin. Öğrenme hedeflerine herkesin ulaşması için hep birlikte çalışacağınızı ve sınıftaki çeşitliliğin buna katkı sunacağını paylaşın.

- **Öğrencileri grup çalışmalarına teşvik edin ve birbirlerinden öğrenmelerine olanak sağlayın.** Grupları oluştururken çeşitli yeterlilik, bilgi ve beceri düzeylerinden öğrencilerin bir arada olmasını sağlayın. Sınıftaki çeşitliliğin öğrenmeye olumlu bir etki sağlmasına imkân yaratın.

- **Sınıfı U düzeninde kullanın; yöntem ve tekniklerinizi çeşitlendirin.** Öğrencilerinizin birbirleriyle konuşmalarına ve birbirlerinden öğrenmelerine fırsat verin. Öğrencilerinizin her birinin derse katılımını sağlamak için içerikleri paylaşırken çeşitli yollara başvurun. Örneğin, bir metni okurken ya da bir konuyu anlatırken aynı zamanda görselleştirin ve canlandırma yapın. Az gören ya da görmeyen öğrencileriniz varsa görsel materyalleri betimleyin; öğrencilere görsel materyalleri dokunsal deneyimlemeleri için fırsat yaratın.

- **Derse katılımı engellenen öğrencileri fark edin ve ihtiyaçları doğrultusunda destekleyin.** Derse ilgisi azalan ya da grup çalışmalarına katkı sun(a)mayan öğrencileriniz olduğunda yanlarına gidin; ilgilenin ve destek verin. İhtiyaçlarını öğrenmeye gayret edin ve onların sizi yönlendirmesini isteyin.

- **Tüm bireylerin haklardan yararlanmada eşit olduğu anlayışını yaygınlaştırmaya çalışın.** Öğrencilerinizi özellikle çocuk hakları konusunda bilgilendirin. Herkesin farklı ama eşit olduğunu söyleyin. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde farkındalık etkinlikleri yapın.

- **Engelliliğe yönelik acıma ve yardım temelli yaklaşımı dönüştürmek için fırsat eğitimleri yapın.** Engellilerin herkesle eşit haklara sahip olduğunu hatırlatın. Haklardan eşit şekilde yararlanmada 'yardım'ın kalıcı bir çözüm getirmeyeceğini fark etmelerini, engellilerin erişim ve katılımını artırmaya yönelik düzenlemeler yapılmasının hak olduğunu anlamlarını sağlayın.

- **Öğrencilerin engelli bireylerle temasını hatta tanışıklığını artırmaya yönelik ortamlar sağlayın.** Öğrencilerinizi sınıftaki ya da okulunuzdaki engelli öğrencilerle birlikte oynamaya ve üretmeye teşvik edin. Özel eğitim sınıfı öğrencileri ile genel eğitim sınıfı öğrencilerinin bir arada olabilecekleri etkinlikler düzenleyin. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü, 21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü, 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler Haftası'nda hak temelli yaklaşımı benimseyen engelli bireyleri sınıflarınıza ya da okulunuza davet edin.

- **Önce kendinizden başlayın, bilgilenin, güçlenin.** Kapsayıcı eğitim, çocuk hakları ve engelli hakları üzerine okuyun; çalışmalara katılın. Bu konularda bilgi ve deneyimi olduğunu düşündüğünüz insanlarla tanışın ve sizi desteklemelerini isteyin.

Etkinlikler

Bu bölümde yer alan etkinlikler üç tematik başlıkta gruplanıyor:

- 1) Çeşitlilikle Tanışma ve Güvenli Sınıf Ortamı
- 2) Çocuk Hakları ve Engelli Hakları
- 3) Engellilik Halleri

İlk gruptaki etkinlikler öğrencilerin çeşitlilikle tanışmaları ve çeşitliliği bir değer olarak algılamalarının yanı sıra birbirleriyle derinlemesine tanışmalarına da imkân sağlıyor. Öğrencilerin birbirleriyle sürecin en başında etkili bir şekilde tanışmalarının önemine inanıyoruz. Çünkü proje kapsamında yürüttüğümüz çalışmalar gösteriyor ki “kaynaştırma” öğrencileri “O bizden biraz farklı” denerek, farklılıklarına özellikle vurgu yapılarak sınıfla tanıştırılıyor ve sosyal kabul, daha sürecin en başında engelleniyor. Tanışma etkinlikleriyle başlamayı tam da bu riski önlemek için önemsiyoruz.

İkinci gruptaki etkinlikler ise, öğrencilerin hak temelli perspektifi edinmelerine odaklanıyor. Engellilerin toplumda ‘aciz’, ‘eksik’ ve dolayısıyla ‘başkalarının yardımına muhtaç’ bireyler olarak algılandıklarına ve haklardan eşit şekilde yararlanmalarının bir gereklilik olarak görülmediğine her alanda şahit oluyoruz. Oysaki herkes çeşitli özellikleri, yeterlilikleri ve gereksinimleri olsa da haklarda eşit. “Herkes farklı, herkes eşit” başlığını verdiğimiz ikinci grup etkinlikler yoluyla da, engelliliğe yönelik acıma ve yardım temelli anlayışın yerine hak temelli anlayışın yaygınlaşmasına katkı sunmayı amaçladık. Üçüncü ve son grup etkinliklerde, öğrencilerin engelliliğin çeşitli halleriyle tanışmaları ve bu hallere ilişkin temel bilgileri edinmeleri amaçlanıyor. Engellilik toplumda yaygın olarak bedensel engellilik halleriyle özdeşleştiriliyor;

ruhsal, duygusal ve zihinsel engellilik halleri engellilikle bağdaştırılmıyor. Bu sebeple, Down Sendromu Farkındalık Günü ve Otizm Farkındalık Günü’nü fırsat bilerek öğrencilerin engelliliğe ilişkin tanımlamaları ile bilgilerinin kapsamını genişletmeyi hedefledik.

Son olarak etkinlikler sınıf seviyelerine göre gruplanıyor, ancak her bir etkinlik öğrencilerin hazırbulunuşluklarına ve öğretmenlerin tercihlerine göre farklı sınıf seviyelerine uyarlanarak da uygulanabilir.

Etkinlikler yoluyla öğrencilerin aşağıda sıralanan öğrenme hedeflerine ulaşmaları amaçlanıyor:

- Herkesin bireysel ve toplumsal özelliklerine yönelik olumlu tutum geliştirmek ve çeşitliliği bir değer olarak algılamak
- Sınıfa aidiyet geliştirmek, birlikte öğrenmekten ve birbirine destek olmaktan heyecan duymak
- Çocuk hakları ve engelli hakları ile ilgili bilgi sahibi olmak ve herkesin haklardan eşit şekilde yararlanmasında kapsayıcılığın önemini kavramak
- Çeşitli engellilik hallerine ilişkin temel bilgiler edinmek

“Çeşitlilikle Tanışma ve Güvenli Sınıf Ortamı” başlığında yer alan etkinlikler Okul Öncesi Eğitim Programı’nın ilgili kazanımları ile Hayat Bilgisi (1, 2 ve 3. sınıf) ve Sosyal Bilgiler (4. sınıf) öğretim programlarının ilgili ünite ve kazanımları ile ilişkili olarak tasarlanmıştır.

Program/ Sınıf seviyesi	Ünite	Kazanımlar	Etkinlikler
Okul Öncesi	-	Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir.	Canavar Hikâyeleri 1-7. Etkinlikler
Hayat Bilgisi 1. Sınıf	Okulumuzda Hayat	HB.1.1.1. Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır.	Sınıfça Tanışıyoruz 1. ve 2. Ders
		HB.1.1.2. Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.	Sınıfça Tanışıyoruz 3. Ders
		HB.1.1.11. Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır.	Sınıfça Tanışıyoruz 4. Ders
Hayat Bilgisi 2. Sınıf	Okulumuzda Hayat	HB.2.1.1. Kendini farklı özellikleriyle tanıtır.	Sınıfça Tanışıyoruz 1. ve 2. Ders
		HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar.	Sınıfça Tanışıyoruz 3. Ders
		HB.2.1.4. Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır.	Sınıfça Tanışıyoruz 4. Ders
Hayat Bilgisi 3. Sınıf	Okulumuzda Hayat	HB.3.1.1. Kendisinin güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini fark eder.	Fark Yaratabilirim 1. ve 2. Ders
		HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.	Fark Yaratabilirim 3. ve 4. Ders
		HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.	Fark Yaratabilirim 3. ve 4. Ders
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	Birey ve Toplum	SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıtır.	Fark Yaratabilirim 1. ve 2. Ders
		SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	Fark Yaratabilirim 3. ve 4. Ders
		SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	Fark Yaratabilirim 3. ve 4. Ders

“Çocuk Hakları ve Engelli Hakları” ile “Engellilik Halleri” başlıklarında yer alan etkinlikler ise, Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayımlanan Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi’nde belirtilen ilgili günlerde uygulanmak üzere geliştirilmiştir.

Sınıf Seviyesi	Gün	Etkinlikler
1. ve 2. Sınıf	20 Kasım Çocuk Hakları Günü 3 Aralık Dünya Engelliler Günü 10 Aralık İnsan Hakları Günü	Alarm! Haklar Kayboldu
	21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü	“Herkes Farklı, Herkes Eşit”
3. ve 4. Sınıf	20 Kasım Çocuk Hakları Günü 3 Aralık Dünya Engelliler Günü 10 Aralık İnsan Hakları Günü	Yeni Bir Şehir Kuruyoruz
	21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü	“Herkes Farklı, Herkes Eşit”

Çeşitlilikle Tanışma ve Güvenli Sınıf Ortamı

Canavar Hikâyeleri

Genel Bakış:

Güvenli ve kapsayıcı bir eğitim ortamının sağlanması için çocukların erken yaşlarda çeşitlilikle tanışmaları ve çeşitliliği bir değer olarak görmeleri büyük önem taşıyor.

Canavar Hikâyeleri, okul öncesi çağı çocukların çeşitliliğin olağan ve değerli olduğunu anlamaları amacıyla tasarlanan 15 dakikalık 7 etkinlikten oluşuyor. Çocukların farklı özelliklere sahip 5 canavarla tanışmasıyla başlayan etkinlikler, canavarların farklı özelliklerini kullanarak birlikte çözüm üretmelerinin hikâyesiyle devam ediyor.

Etkinlikler, Okul Öncesi Eğitim Programı'nın sosyal ve duygusal gelişimle ilgili aşağıdaki kazanımına yönelik olarak tasarlanmıştır:

Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir.

Amaçlar:

- Öğrenciler,
- herkesin benzer ve farklı özellikleri olduğunu fark eder;
 - çeşitliliğin olağan ve değerli olduğunu anlar.

Süre:

15'er dakikalık 7 etkinlik

Okul Öncesi

1. Etkinlik

Amaç:

- Öğrenciler herkesin benzer özellikleri olduğunu fark eder.

Materyaller:

Canavar posterleri, canavar kartları (öğrenci sayısı kadar)

Süre:

- 15 dakika

Hazırlık:

Canavar posterleri tahtaya asılır. Canavar kartları basılır ve hazırlanır.

Uygulama:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asarak etkinliğe başlar. "Tahtada posterleri asılı olan beş canavarla tanışacağımız bir oyun oynayacağız" der ve oyunu açıklar: "Oyun müzik çalınca başlayacak. Müzik çaldığı sürece herkes sınıfın içerisinde dolaşacak ve müzik durduğunda en yakın sıraya oturacak. Sırada bulunan karttaki canavar resmine bakıp kartın tersini çevirecek ve aynı şekilde yerine koyacak. Ardından kartta resmi yer alan canavar posterinin altına gidecek" Öğretmen oyunun anlaşıldığından emin olduktan sonra müzik çalmaya başlar ve canavar kartlarını resimli yüzü alta gelecek şekilde sıralara dağıtır. Kartlar dağıtıldıktan sonra ve oyuna başlanır.
2. Öğretmen oyun üç kere oynandıktan sonra kartları toplar. Öğrencilerden tahtadaki canavar posterlerini incelemelerini ister ve "Canavarların her birinin farklı ve öne çıkan bir fiziksel özelliği var; bu özelliklerini konuşacağız. Ama öncesinde hepsinin benzer üç özelliğini bulmaya çalışalım" der. Öğrencilere düşünmeleri için 1-2 dakika süre verir ve gerekli ise örnek verir:
 - Boyları aynı.
 - Hepsinin iki boynuzu var.
 - Boynuzlarının yanlarında uzun tüyleri var.
 - Renkleri farklı da olsa hepsinin gövdeleri tüylü.
3. Sonrasında öğretmen öğrencileri ikiye bölerek gruplar ve en az üç benzer özelliklerini sınıfla paylaşmalarını ister. Sınıftaki diğer öğrencilerin de katkılarını alır.
4. Son olarak öğretmen "Bu etkinlikte ne üzerine konuştuk, birlikte hatırlayalım" der ve öğrencilerle birlikte özetler; "Bugün benzerlikler üzerine konuştuk, ilerleyen günlerde farklılıklar üzerine konuşacağız" diyerek etkinliği sonlandırır.

2-6. Etkinlikler

Amaç:

- Öğrenciler herkesin farklı özellikleri olduğunu fark eder; kendilerinin ve diğerlerinin bireysel özelliklerine yönelik olumlu tutum geliştirir.

Süre:

- 15'er dakikalık 5 etkinlik

Materyaller:

Canavar Posterleri

Hazırlık:

Her bir etkinliğin başında etkinlikte tanıtılacak canavarın posterini tahtaya asılır.

Uygulama:

2. Etkinlik:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve "Canavarların benzerlikleri üzerine konuşmuştuk. Benzerlikleri nelerdi, birlikte hatırlayalım" diyerek etkinliğe başlar. Etkinliğe "Bugün ise farklılıkları üzerine konuşacağız. Şimdi size canavarlardan birini tanıtacağım ve siz de bu canavarın hangisi olduğunu tahmin etmeye çalışacaksınız" diyerek devam eder.
2. Öğretmen "Ormandaki meyveleri toplar, çantama doldururum. Meyvelerden çeşit çeşit kek yapar, herkesle paylaşırım. Yemek yemeyi sevdiğimden kocamandır göbeğim" diyerek canavarı tanıtır ve öğrencilerin tahminlerini alır.
3. Tahtada yalnızca tanıttığı canavarın posterini bırakır ve "Yemek yapıp paylaşmayı seven bir canavar diğer canavarlar için neler yapabilir? Onlara nasıl yardımcı olabilir?" diye sorar ve öğrencilerin katkılarını alır.
4. Öğretmen "Canavarların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları hem birbirlerinden yeni şeyler öğrenmelerini hem de birbirlerine yardımcı olabilmelerini sağlıyor. Bizler de bizden farklı özellikleri olan kişilerle arkadaşlık yaparken birbirimizden yeni şeyler öğrenebilir ve birbirimize yardım edebiliriz" açıklamasını yapar. Öğrencileri ikiye bölerek farklılıklarını söylemelerini ister. İki öğrencinin paylaşımının ardından diğer öğrencilere bu öğrencilerin birbirlerinden neler öğrenebileceklerini ve birbirlerine nasıl yardımcı olabileceklerini sorar.
5. Öğretmen öğrencilerin katkılarını alarak etkinliği özetler ve sonlandırır.

3. Etkinlik:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve "Bir canavarın özelliklerini konuşmuştuk. O canavar hangisiydi, özellikleri nelerdi? Birlikte hatırlayalım" diyerek etkinliğe başlar. Etkinliğe "Şimdi size başka bir canavarı tanıtacağım ve siz de bu canavarın hangisi olduğunu tahmin etmeye çalışacaksınız" diyerek devam eder.
2. Öğretmen "Müzik dinlemeyi sever, sürekli ısıklı çalarım. Isıklı çalamadığımda şarkı mırıldanırım. Taaa uzaktaki sesleri duyarım; upuzundur kulaklarım" diyerek canavarı tanıtır ve öğrencilerin tahminlerini alır.
3. Tahtada yalnızca tanıttığı canavarın posterini bırakır ve "Kulakları ta uzaktaki sesleri duyacak kadar hassas bir canavar diğer canavarlar için neler yapabilir? Onlara nasıl yardımcı olabilir?" diye sorar ve öğrencilerin katkılarını alır.
4. Öğretmen bir önceki etkinliğe benzer şekilde "Canavarların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları hem birbirlerinden yeni şeyler öğrenmelerini hem de birbirlerine yardımcı olabilmelerini sağlıyor. Bizler de bizden farklı özellikleri olan kişilerle arkadaşlık yaparken birbirimizden yeni şeyler öğrenebilir ve birbirimize yardım edebiliriz" açıklamasını yapar. Öğrencileri ikiye bölerek farklılıklarını söylemelerini ister. İki öğrencinin paylaşımının ardından diğer öğrencilere bu öğrencilerin birbirlerinden neler öğrenebileceklerini ve birbirlerine nasıl yardımcı olabileceklerini sorar.
5. Öğretmen öğrencilerin katkılarını alarak etkinliği özetler ve sonlandırır.

4. Etkinlik:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve "İki canavarın özelliklerini konuşmuştuk. O canavarlar hangileriydi, özellikleri nelerdi? Birlikte hatırlayalım" diyerek etkinliğe başlar. Etkinliğe "Şimdi size başka bir canavarı tanıtacağım ve siz de bu canavarın hangisi olduğunu tahmin etmeye çalışacaksınız" diyerek devam eder.
2. Öğretmen "Kuvvetlidir hislerim. Bazen mutlu olur, bazense üzülürüm. Şaşırır, utanır, heyecanlanırım. Heyecanlanınca güm güm atar kalbim" diyerek canavarı tanıtır ve öğrencilerin tahminlerini alır.
3. Tahtada yalnızca tanıttığı canavarın posterini bırakır ve "Hisleri kuvvetli bir canavar diğer canavarlar için neler yapabilir? Onlara nasıl yardımcı olabilir?" diye sorar ve öğrencilerin katkılarını alır.
4. Öğretmen bir önceki etkinliğe benzer şekilde "Canavarların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları hem birbirlerinden yeni şeyler öğrenmelerini hem de birbirlerine yardımcı olabilmelerini sağlıyor. Bizler de bizden farklı özellikleri olan kişilerle arkadaşlık yaparken birbirimizden yeni şeyler öğrenebilir ve birbirimize yardım edebiliriz" açıklamasını yapar. Öğrencileri ikiye bölerek farklılıklarını söylemelerini ister. İki öğrencinin paylaşımının ardından diğer öğrencilere bu öğrencilerin birbirlerinden neler öğrenebileceklerini ve birbirlerine nasıl yardımcı olabileceklerini sorar.
5. Öğretmen öğrencilerin katkılarını alarak etkinliği özetler ve sonlandırır.

5. Etkinlik:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve "Üç canavarın özelliklerini konuşmuştuk. O canavarlar hangileriydi, özellikleri nelerdi? Birlikte hatırlayalım" diyerek etkinliğe başlar. Etkinliğe "Şimdi size bir canavarı daha tanıtacağım ve siz de bu canavarın hangisi olduğunu tahmin etmeye çalışacaksınız" diyerek devam eder.
2. Öğretmen "Oyun oynamayı severim. Ağaç dallarını toplar, biriktirim. Tahta oyuncaklar yapar, arkadaşlarıma hediye ederim. Kocamandır dişlerim" diyerek canavarı tanıtır ve öğrencilerin tahminlerini alır.
3. Tahtada yalnızca tanıttığı canavarın posterini bırakır ve "Kocaman dişlere sahip bir canavar diğer canavarlar için neler yapabilir? Onlara nasıl yardımcı olabilir?" diye sorar ve öğrencilerin katkılarını alır.
4. Öğretmen bir önceki etkinliğe benzer şekilde "Canavarların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları hem birbirlerinden yeni şeyler öğrenmelerini hem de birbirlerine yardımcı olabilmelerini sağlıyor. Bizler de bizden farklı özellikleri olan kişilerle arkadaşlık yaparken birbirimizden yeni şeyler öğrenebilir ve birbirimize yardım edebiliriz" açıklamasını yapar. Öğrencileri ikiye bölerek farklılıklarını söylemelerini ister. İki öğrencinin paylaşımının ardından diğer öğrencilere bu öğrencilerin birbirlerinden neler öğrenebileceklerini ve birbirlerine nasıl yardımcı olabileceklerini sorar.
5. Öğretmen öğrencilerin katkılarını alarak etkinliği özetler ve sonlandırır.

6. Etkinlik:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve "Dört canavarın özelliklerini konuşmuştuk. O canavarlar hangileriydi, özellikleri nelerdi? Birlikte hatırlayalım" diyerek etkinliğe başlar. Etkinliğe "Şimdi size son canavarı tanıtacağım ve böylece tüm canavarlarla tanışmış olacaksınız" diyerek devam eder.
2. Öğretmen sonra "Eğlencedir benim işim. Biri uzun biri kısa iki kola sahibim. Uzun kolumu kaydırak yapar, arkadaşlarımla eğlendiririm" diyerek son canavarı da tanıtır.
3. Tahtada yalnızca tanıttığı canavarın posterini bırakır ve "Upuzun bir kola sahip canavar diğer canavarlar için neler yapabilir? Onlara nasıl yardımcı olabilir?" diye sorar ve öğrencilerin katkılarını alır.
4. Öğretmen bir önceki etkinliğe benzer şekilde "Canavarların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları hem birbirlerinden yeni şeyler öğrenmelerini hem de birbirlerine yardımcı olabilmelerini sağlıyor. Bizler de bizden farklı özellikleri olan kişilerle arkadaşlık yaparken birbirimizden yeni şeyler öğrenebilir ve birbirimize yardım edebiliriz" açıklamasını yapar. Öğrencileri ikiye bölerek farklılıklarını söylemelerini ister. İki öğrencinin paylaşımının ardından diğer öğrencilere bu öğrencilerin birbirlerinden neler öğrenebileceklerini ve birbirlerine nasıl yardımcı olabileceklerini sorar.
5. Öğretmen öğrencilerin katkılarını alarak etkinliği özetler ve sonlandırır.

7. Etkinlik

Amaç:

- Öğrenciler çeşitliliğin bir değer olduğunu anlar.

Süre:

- 15 dakika

Materyaller:

Canavar posterleri, “Farklılıklar Birlikte: Pırpır’ın Hikâyesi” başlıklı animasyon film (betimlemeli versiyon)

Hazırlık:

Canavar posterleri tahtaya asılır. “Farklılıklar Birlikte: Pırpır’ın Hikâyesi” başlıklı animasyon film hazırlanır.

Uygulama:

1. Öğretmen canavar posterlerini tahtaya asar ve canavarlarla tanışılan etkinlikleri öğrencilere hatırlatarak etkinliğe başlar. “Tahtadaki beş canavarla tanışmış ve özelliklerini konuşmuştuk. Hangi canavarın özellikleri nelerdi? Birlikte hatırlayalım” der ve öğrencilerin katkılarını alır.
2. Öğretmen “Şimdi bu beş canavarın yer aldığı ve her birinin farklı özelliklerini kullanarak birine yardım ettikleri bir hikâye izleyeceğiz” açıklamasını yapar ve “Farklılıklar Birlikte: Pırpır’ın Hikâyesi” başlıklı animasyon filmi oynatır; ihtiyaç duyarsa filmin betimlemeli versiyonunu paylaşır. Animasyon film bittiğinde “Canavarlardan biri ormanda gezerken çalıların arasında kanadı yaralı bir canavar (Pırpır) buldu ve onu önce diğer canavarlarla birlikte yaşadığı eve götürdü. Ardından o canavarı hep birlikte evine götürdüler” açıklamasını yapar ve “Hangi canavar Pırpır’a nasıl yardımcı oldu? Birlikte düşünelim” der. Tahtada asılı posterler arasında Pırpır’ı bulan canavardan başlayarak sırayla bir canavar gösterir ve “Bu canavar neler yaptı? Nasıl yardımcı oldu?” diye sorar. Öğrencilere düşünmeleri için 1-2 dakika verdikten sonra cevaplarını alır.
3. Öğretmen “Sizlerin de söylediği gibi canavarlar Pırpır’a farklı şekillerde yardımcı oldular, çünkü her birinin farklı özellikleri var ve iyi yaptıkları şeyler birbirlerinden farklı. Bizlerin de birbirimizden farklı özelliklerimiz var ve iyi yaptığımız şeyler farklı. Birbirimizin iyi yaptığı şeyleri bilmemiz ve ihtiyaç duyduğumuzda birbirimizden yardım istememiz önemli” açıklamasını yapar ve öğrencilerden sırayla iyi yaptıklarını düşündükleri en az bir şey söylemelerini isteyerek etkinliği sonlandırır.

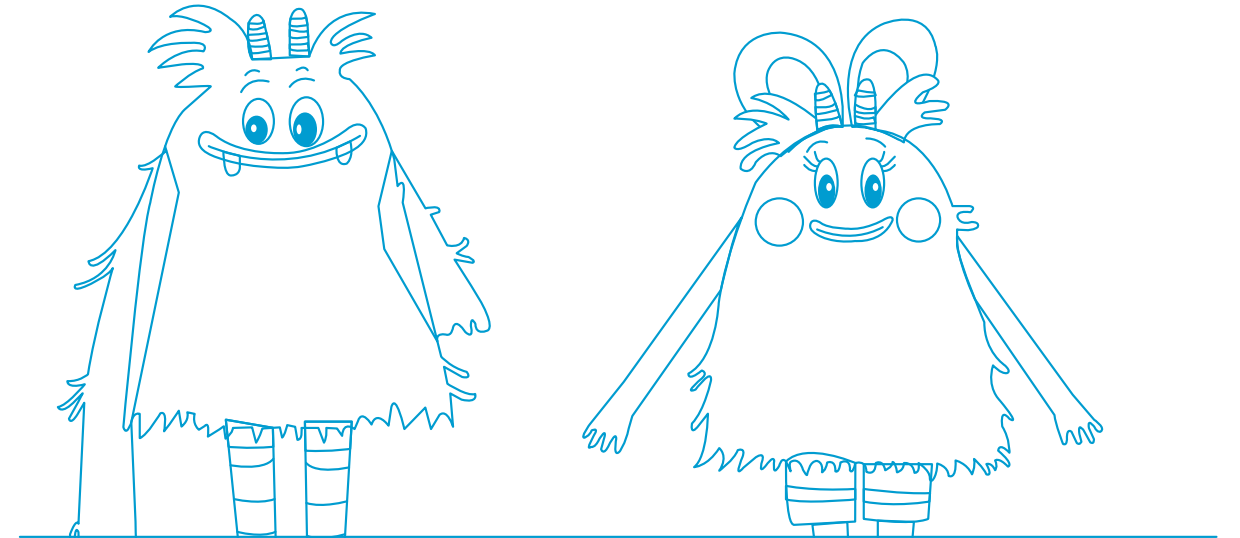
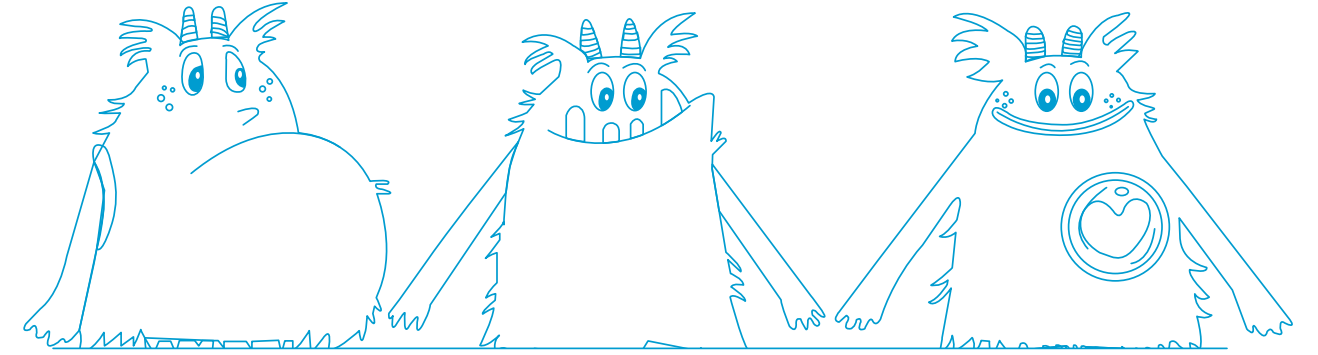
Devam önerileri:

Öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimi artırmak ve öğrencilerin bireysel farklılıklara dikkatlerini çekmeye devam etmek amacıyla çeşitli etkinlikler yapılabilir:

1. Etkinlik: Çocuklar arasındaki etkileşimi artırmak
2. Etkinlik: Bireysel farklılıklara dikkat çekmek I
3. Etkinlik: Bireysel farklılıklara dikkat çekmek II

Materyaller için kaynakça:

Canavar Hikâyeleri’nde kullanılan materyaller Tohum Otizm Vakfı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen *Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte Projesi* kapsamında geliştirilmiştir.

Sınıfça Tanışıyoruz¹¹

Genel Bakış:

Her bir öğrencinin nitelikli eğitim hakkından yararlanabilmesi için, öğrencilerin kendilerini güvende ve değerli hissettiği kapsayıcı bir eğitim ortamının sağlanması gerekiyor. Öğrencilerin, çeşitliliği bir değer olarak gördükleri ve birbirleriyle işbirliği içerisinde öğrendikleri bir eğitim ortamının yaratılması için öncelikle öğrencilerin birbirlerini yakından tanımaları ve oluşturdukları topluluğa yani sınıfa aidiyet geliştirmelerine ihtiyaç duyuluyor.

Sınıfça Tanışıyoruz'da, öğrencilerin birbirlerini tanımaları, sınıftaki çeşitliliğin farkına varmaları ve sınıfa aidiyet geliştirmeleri amaçlanıyor. Öğrencilerin benzerlik ve farklılıkları ele alınıyor; Benim Hakkımda Her Şey posterleri hazırlanıyor ve sınıf kuralları belirleniyor.

Dersler, Hayat Bilgisi 1 ve 2. sınıf öğretim programlarında yer alan Okulumuzda Hayat ünitesinin aşağıdaki kazanımlarına yönelik olarak tasarlanmıştır:

HB.1.1.1. Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır.

HB.1.1.2. Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.

HB.1.1.11. Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır.

HB.2.1.1. Kendini farklı özellikleriyle tanıtır.

HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar.

HB.2.1.4. Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır.

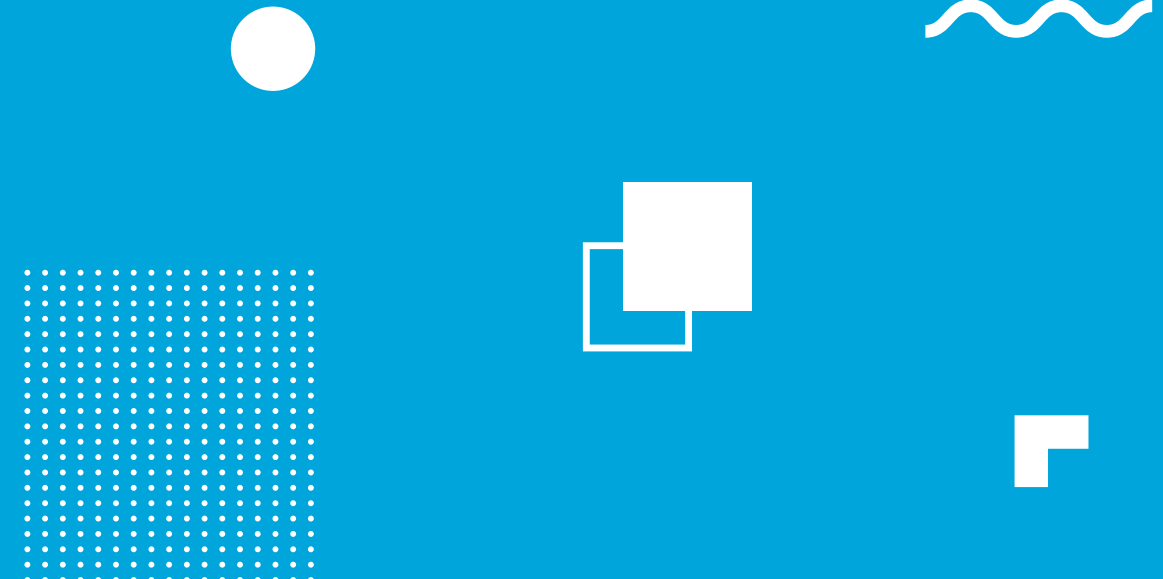
Amaçlar:

Öğrenciler,

- birbirleriyle benzerliklerini ve farklılıklarını keşfeder;
- kendilerinin ve diğerlerinin bireysel özelliklerine yönelik olumlu tutum geliştirir;
- sınıfa aidiyet geliştirir ve birlikte öğrenmeye heyecan duyar;
- sınıfta birbirlerini nasıl destekleyeceklerine yönelik grup kuralları oluşturur.

Süre:

4 ders saati

¹¹ Sınıfça Tanışıyoruz etkinlikleri, [Ready, Set, Respect! GLSEN's Elementary School Toolkit \(2016\)](#) başlıklı yayının Respectful Learning Plans bölümünde yer alan Name-Calling, Bullying and Bias etkinlik setinden uyarlanmıştır.

1. ve 2. Sınıf

1. ve 2. Dersler

Kazanımlar:

- Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır. (HB.1.1.1)
- Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder. (HB.1.1.2)
- Kendini farklı özellikleriyle tanıtır. (HB.2.1.1)

Materyaller:

1. Ders: Canavar Posterleri, Canavar Kartları (öğrenci sayısı kadar), Canavarların Tanıtımları, A4 boyutunda renkli kâğıtlar (öğrenci sayısı kadar), boya kalemleri, hamur yapıştırıcı

2. Ders: A4 boyutunda renkli karton (öğrenci sayısı kadar), boya kalemleri, atık malzeme/oyun hamuru/ yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller, çeşitli renklerde yapıştırıcılar, hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

1. Ders: Canavar Kartları her bir öğrenciye bir kart gelecek şekilde çoğaltılır. Oyun müziği hazırlanır. Canavar Posterleri'nin çıktısı alınır. Canavarların Tanıtımları'nın öğretmen için çıktısı alınır. Renkli kâğıtlar ve boya kalemleri hazırlanır.

2. Ders: Renkli kartonlar, boya kalemleri ve çeşitli materyaller hazırlanır. Müzik hazırlanır. Çeşitli renklerde yapıştırıcılar hazırlanır.

Uygulama:

1. Ders

1. Yeni arkadaşlarla tanışacakları bir oyun oynayacakları açıklaması yapılarak öğrenciler tahtanın önündeki boş alana çağırılır. Müzik çalınacağı ve sınıfın içerisinde dolaşarak dans edecekleri, müzik durdurulduğunda en yakınlarında olan sıraya oturacakları söylenir. "Siz dans ederken sıralarınızın üzerine kartlar bırakacağım, kartlarda yeni tanışacağınız bir arkadaşınızın resmi var" açıklaması yapılarak öğrenciler meraklandırılır. Müzik çalınır ve öğrenciler dans ederken sıralara **canavar kartları** yerleştirilir. Müzik durdurulup öğrenciler en yakınlarındaki sıralara oturunca sıralarındaki kartı açarak arkadaşları ile tanışmaları söylenir. "Karttaki resmi dikkatle inceleyin. Acaba bu arkadaşınız nasıl biri? Rengi, gözleri, kulakları, burnu, ağızı nasıl? Üzerinde neler var? Neler giymiş?" soruları sorulur.

2. Öğrenciler kartları incelerken **canavar posterleri** tahtaya asılır, öğrencilere "5 yeni arkadaşla tanışacağız, her birinizin kartında tahtaya resimlerini astığım canavarlardan bir tanesi var. Şimdiye kadar yalnızca fiziksel özelliklerini (renkleri, organları, kıyafetleri) biliyoruz; yeni tanıştığımız biriyle ilgili başka neler bilmek isteriz?" diye sorulur ve öğrencilerin cevapları alınarak tahtaya not edilir. Yeni arkadaşlarının tanışmak için resimleri ile kısa bir yazı da gönderdikleri söylenir. **Canavarların tanıtımları** sırayla okunur ve öğrencilerden kendini tanıtanın hangi canavar olduğunu tahmin etmeleri istenir. Kendini tanıtan canavar ile kartındaki canavar aynı olan öğrenciler tahtanın önüne gelir ve canavarın taklidini yaparak sıralarına döner. Öğrenciler "Uzun kulaklı canavarlar sizsiniz, hem de meraklı." gibi açıklamalarla canlandırma yapmaya yönlendirilir.

3. Oyunun tamamlanmasının ardından aşağıdaki sorular çerçevesinde kısa bir sohbet yapılır:

- Canavarlar nasıl bir yerde yaşıyor olabilirler?
- En çok hangi canavarı sevdiniz? Neden?
- Bu canavarın özellikleri nelerdi?
- Bu canavara isim verecek olsaydınız ismi ne olurdu?

4. Sohbetin ardından öğrencilere renkli kâğıtlar dağıtılır ve en sevdikleri canavarların posterlerini hazırlayacakları söylenir. Öncelikle canavarı çizmeleri ve boyamaları istenir; çizdikleri resimde canavarın kendini tanıtırken öne çıkardığı özelliği de belirtmeleri istenir. Sonunda canavarın ismi resme eklenir.

2. Ders

1. Öğrencilere ilk derste canavar arkadaşlarını tanıdıkları ve en sevdikleri canavarın posterini hazırladıkları; bu derste ise kendilerini tanıtmak için Benim Hakkımda Her Şey posterleri hazırlayacakları söylenerek derse başlanır. Bir önceki derste hazırladıkları canavar posterleri hatırlatılarak posterlerine öncelikle kendi resimlerini çizecekleri belirtilir. Resimlerinin etrafına ise, kendilerini en iyi tanıtan 3 özelliği resmedecekleri ve sonrasında da boyayacakları söylenir. Ardından -eğer mümkünse- posterlerine canavar tanıtımları gibi kısa bir yazı eklemeleri istenir. Son olarak posterlerine isimlerini yazmaları söylenir. 1. sınıf öğrencileriyle çalışılıyorsa yazı yazma konusunda destek sağlanır. Renkli kartonlar, boya kalemleri ve poster çalışmasında kullanılmak üzere çeşitli materyaller dağıtılır. Müzik çalınır ve öğrencilerden posterlerini hazırlamaları istenir. Bu süreçte öğretmen de kendi posterini hazırlayabilir.

2. Posterler tamamlandığında sınıftaki panolara ya da duvarlara asılır ve öğrencilere çeşitli renklerde yapıştırıcılar dağıtılır. Öğrencilerden posterleri incelemeleri, kendileri aynı özelliklere sahip arkadaşlarını bulmaları ve o özelliğin üzerine yapıştırıcılarını yapıştırılmaları istenir. Dersin sonunda posterler tekrar incelenir ve çok sayıda yapıştırmanın yer aldığı özellikler öne çıkarılarak öğrenciler arasındaki benzerliklere vurgu yapılır.

3. Ders

Kazanımlar:

- Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder. (HB.1.1.2)
- Bireysel farklılıklara saygı duyar. (HB.2.1.2)

Materyaller:

- Benzerlikler ve Farklılıklar Kartları
- Hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

- Benzerlikler ve Farklılıklar Kartları'nın çıktısı alınır.

Uygulama:

1. Öğrencilere önceki derslerde kendilerini tanıtmak için hazırladıkları Benim Hakkımda Her Şey posterleri hatırlatılır. Bu derste ise, birbirleriyle paylaştıkları ortak özelliklerinin yanı sıra kendilerine özgü olan özelliklerinin farkına varacakları bir oyun oynayacakları söylenir.

2. Oyunun kuralları açıklanarak derse devam edilir. Müzik çalınacağı ve sınıfın içerisinde dolaşarak dans edecekleri, müzik durdurulduğunda bazı cümleler okunacağı ve resimler gösterileceği söylenir. Bu cümlelerin ve resimlerin kendileri için geçerli olduğunu düşünen öğrencilerin ayakta kalacağı, uymadığını düşünenlerin ise sıralarına oturacağı açıklaması yapılır ve örnek verilir:

"Müzik dinlemeyi severim." cümlesi okunduğunda ve resmi gösterildiğinde müzik dinlemeyi sevenler ayakta kalıyor; sevmeyenler sıralarına oturuyor. "Dans etmeyi severim." cümlesi ve resminde ise, müzik dinlemeyi sevenlerden ve ayakta olanlardan yalnızca dans etmeyi de sevenler ayakta kalıyor; oturanlardan dans etmeyi sevenler varsa onlar da ayağa kalkıyor.

3. Öğretmen, **benzerlikler ve farklılıklar kartlarını** gösterir ve cümleleri okur. Cümlelerin ve resimlerin

kendileri için geçerli olduğunu düşünüp ayağa kalkan öğrencilerden cümlelerdeki ifadeleri canlandırmaları da istenir. Dans etmeyi sevdiği için ayağa kalkmış öğrenciler "Düşün ki en sevdiğin müzik çalıyor; keyfiniz de çok yerinde. Nasıl dans edersiniz?" gibi sorularla canlandırma yapmaya yönlendirilir. Öğrencilerin canlandırmalarından hareketle dans etmeyi sevmelerinin bu grubun benzerliği olduğuna, ama her birinin dans edişinde farklılıklar olduğuna dikkat çekilebilir.

4. Sonrasında kartlar sınıftaki panolara ya da duvarlara asılır ve öğrencilere iki renk yapıştırma dağıtılır. Öğrencilerden, en fazla sayıda arkadaşıyla paylaştığı özelliğini düşünmeleri ve bu özelliğe ait karta bir renk yapıştırma yapmalarını; diğer rengi ise en az sayıda arkadaşıyla paylaştığı özelliğine ait karta yapıştırma istenir. Kartlar incelendikten sonra herkesin birbiriyle benzer özellikleri olduğu gibi, farklı özellikleri de olduğu söylenerek öncelikle öğrenciler arasındaki benzerliklere sonra da farklılıklara değinilir. Farklılıkların birbirimizi geliştirmek için bir fırsat olduğu söylenerek ve "Bu derste, bir ya da birkaç arkadaşın hakkında öğrendiğin eğlenceli ya da heyecan verici şey/şeyler neydi/nelerdi?" sorusu sorulup öğrencilerin katkıları alınarak ders sonlandırılır.

4. Ders

Kazanımlar:

- Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır. (HB.1.1.11)
- Sınıfta ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır. (HB.2.1.4)

Materyaller:

- Büyük boy karton (1 adet)
- Çocuk Görseli (öğrenci sayısı kadar)
- Hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

- Çocuk Görseli öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.
- Büyük boy karton hazırlanır.

Uygulama:

1. Öğrencilere ilk derslerde birbirlerini tanımaya yönelik çalışmalar yaptıkları hatırlatılır ve bu çalışmaların, bazı yönlerden birbirlerine benzediklerini bazı yönlerden ise birbirlerinden farklılaştıklarını gösterdiği söylenir. Ardından, öğrencilere çoğu için ortak olan bir özellik hatırlatılır ve bir özellik açısından sınıfın çoğunluğundan farklı olmanın kendilerini nasıl hissettireceği sorulur. Sınıfı eğlenceli ve heyecan verici kılan şeyin tam da bu olduğu; her bir öğrencinin farklı fikir, bilgi ve ilgi alanlarını sınıfa getirdiği söylenerek ilk derslerdeki çalışmalardan örnekler verilir.
2. Sınıfın çok çeşitli kişilerden oluşan bir "topluluk" olduğu söylenir ve öğrencilerin, "topluluk" kavramının ne anlama geldiğine dair fikirleri alınır. Fikirlerden yararlanılarak "topluluk" kavramı şu şekilde tanımlanır: "Genellikle aynı yerde yaşayan ve benzer deneyimler ile ilgi alanlarını paylaşan kişiler." Öğrencilere en az bir sene boyunca birlikte olunacağı söylenir ve ilk derslerdeki çalışmalardan örnekler verilerek sınıfın çoğunluğu tarafından paylaşılan ortak özelliklerin çokluğuna dikkat çekilir.
3. Toplulukların kuralları olduğu ve bu kuralların herkesin birbirine nasıl davranacağına dair beklentilerden hareketle oluşturulduğu belirtilir. Oyun oynamak için bir araya gelen çocukların da bir topluluk oluşturduğu ve herkesten oyun kurallarına uyulması beklendiği söylenir. Öğrencilere bildikleri bir oyun hatırlatılır ve oyun kurallarına örnekler vermeleri istenir. Oyunlarda olduğu gibi sınıfta da herkes tarafından bilinen kurallar olmasının birlikte oynamaya ve öğrenmeye yardımcı olacağı vurgulanır.
4. Öğrenciler sınıf kurallarını birlikte oluşturmaya davet edilir ve gerekirse katılımı kolaylaştırmak için örnek verilir: "Hepimiz katkı sunacağız/katılacağız," veya "Birbirimize nazık/özenli davranacağız." Öğrenciler kuralları rahatça hatırlayabilsinler diye sınıf kuralları 4-5 taneden fazla olmamalıdır.
5. Kurallar belirlendikten sonra büyük boy kartona yazılır. Ardından öğrencilere çocuk görseli dağıtılır ve görselleri kendilerine benzetmeleri istenir. Bu esnada, sınıf kuralları da öğretmen tarafından görselleştirilir.
6. Kartona yazılan kuralların etrafına öğrencilerin tasarladığı görseller yapıştırılır. Ardından, karton sınıfın merkezi bir yerine asılır; gerektiğinde yol gösterici ve teşvik edici şekilde kullanılır. Öğretmenin öğrencilerden beklentilerini bilmeleri ve anlamaları açısından bu kuralların veliler ile de paylaşılması önemlidir.

Devam önerileri:

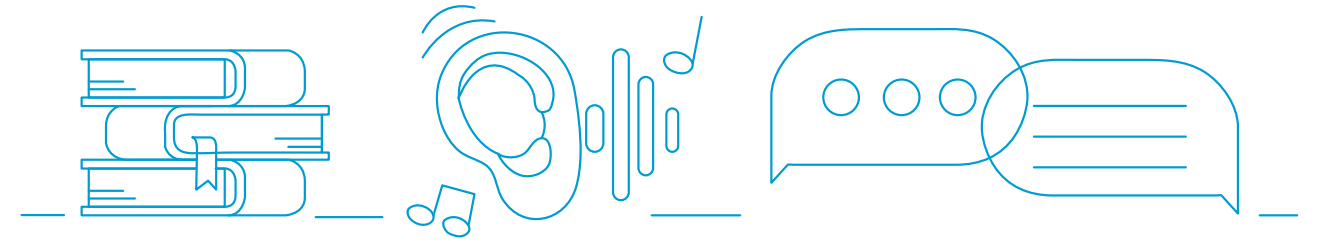
- Öğrencilerden sınıfa yeni bir öğrencinin geldiğini hayal etmeleri istenerek şu sorular sorulabilir:
 - Sınıfınıza yeni gelen öğrenciyi nasıl karşılıyorsunuz?
 - Sınıfınızla ilgili neler paylaşmak istersiniz?

Öğrenciler eşleştirilir; biri yeni gelen diğeri ise karşılayan öğrenciyi canlandırır.

- Öğrenciler bireysel, eşli ya da grup halinde çalışarak okula ve/veya sınıfa yeni gelen bir öğrencinin aidiyet geliştirebilmesi için diğer öğrencilerin neler yapabilecekleri üzerine bir hikâye yazabilir.

Materyaller için kaynakça:

Sınıfça Tanışıyoruz'da kullanılan materyaller Tohum Otizm Vakfı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SECBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen *Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte Projesi* kapsamında geliştirilmiştir.

Fark Yaratabilirim¹²

Genel Bakış:

Kapsayıcı eğitim yaklaşımı, her bir öğrencinin kendini güvende ve değerli hissettiği bir eğitim süreci tasarlanmasının önemini vurguluyor. Ancak eğitim ortamında başta engelli öğrenciler olmak üzere bazı öğrenciler kendilerini değerli ve güvende hissedemiyor aksine ayrımcılığa uğruyor. Bu nedenle çeşitliliğin bir değer olarak sunulduğu ve öğrencilerin işbirliği içerisinde öğrenmelerinin desteklendiği kapsayıcı bir eğitim ortamı için, ayrımcılığın azaltılmasına yönelik önlemler alınmasına da ihtiyaç duyuluyor.

Fark Yaratabilirim'de, öğrencilerin çeşitliliğin önemini anlamaları, sınıfa aidiyet geliştirmeleri ve topluluk kuralları oluşturmaları amaçlanıyor. Öğrenciler özgün yanlarını ortaya çıkardıkları posterler hazırlıyor; birbirlerinin gelişimini nasıl destekleyeceklerini planlıyor; "Güvenli Sınıf Protokolü" hazırlayarak zorbalığı önlemeye yönelik öneriler geliştiriyor.

Dersler, Hayat Bilgisi 3. sınıf Öğretim Program'ında yer alan Okulumuzda Hayat ünitesi ile 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Birey ve Toplum ünitesinin aşağıdaki kazanımlarına yönelik tasarlanmıştır:

HB.3.1.1. Kendisinin güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini fark eder.

HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.

HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.

SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.

SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.

SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.

Amaçlar:

Öğrenciler,

- verimli bir sınıf ortamı için öğrenci çeşitliliğinin önemini kavrar;
- sınıfa aidiyet geliştirir ve birlikte öğrenmeye heyecan duyar;
- sınıfta birbirlerini nasıl destekleyeceklerine yönelik grup kuralları oluşturur;
- zorbalığı önlemede tanıklığın önemini ve etkisini fark eder.

Süre:

4 ders saati

¹² Fark Yaratabilirim etkinlikleri, *Ready, Set, Respect!* GLSEN's Elementary School Toolkit (2016) başlıklı yayında yer alan Name-Calling, Bullying and Bias etkinlik setinden ve Teaching Tolerance oluşumu tarafından tasarlanan *Everyone's a Helper* ders planından yararlanılarak hazırlanmıştır.

3. ve 4. Sınıf

1. ve 2. Dersler

Kazanımlar:

- Kendisinin güçlü ve güçlendirilmesi gereken yönlerini fark eder. (HB.3.1.1.)
- Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır. (SB.4.1.3)

Materyaller:

1. Ders: "It's Okay to be Different" (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller, A4 boyutunda renkli kartonlar (öğrenci sayısı kadar), çeşitli renklerde yapıştırıcılar, boya kalemleri, hamur yapıştırıcı

2. Ders: "Bazen yardımcı olurum, bazen ise yardıma ihtiyaç duyarım" başlıklı çalışma kâğıdı (öğrenci sayısı kadar), boya kalemleri, büyük boy karton (1 adet)

Hazırlık:

1. Ders: "It's Okay to be Different" (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller sınıfın duvarlarına asılır. A4 boyutunda renkli kartonlar ile çeşitli renklerde yapıştırıcılar hazırlanır.

2. Ders: "Bazen yardımcı olurum, bazen ise yardıma ihtiyaç duyarım" başlıklı çalışma kâğıdı öğrenci sayısı kadar çoğaltılır. Büyük boy karton hazırlanır.

Uygulama:

1. Ders

1. Dersin öncesinde, "It's Okay to be Different" (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller sınıfın duvarlarına asılır ve öğrencilerden görselleri incelemeleri istenir. Görsellerin incelenmesinin ardından öğrencilere renkli yapıştırıcılar dağıtılır ve en etkilendikleri görselin üzerine yapıştırıcıları istenir. En fazla sayıda yapıştırmanın olduğu görselden başlanarak ve öğrencilerin katkıları alınarak görseller üzerine sohbet edilir; herkesin farklı olduğu ve farklılıkların olağan olduğu vurgulanır.

2. Görsellerin Todd Parr isimli yazarın kitabından alındığı söylenir ve öğrencilerden kitabın adını tahmin etmeleri istenir. Kitabın adının "Farklı Olmak İyidir" olduğu bilgisi paylaşıldıktan sonra, sınıfta çeşitli özelliklerde öğrenciler olmasının önemi üzerine tartışma yürütülür.

Tartışma şu sorular etrafında yürütülebilir:

- Sınıftaki herkes aynı olsaydı neler olurdu?
- Farklılık/çeşitlilik neden önemlidir?

3. Öğrencilere "Farklı Olmak İyidir"e benzer şekilde bir sınıf kitabı oluşturulacağı bilgisi verilerek renkli kartonlar dağıtılır. Her bir öğrenciden, kendini sınıftaki diğer öğrencilerden farklı ve özgün kılan bir özelliği ile tanıtmaları istenir. Öğrencilerden kitaptakine benzer bir sayfa tasarımları beklendiğinden, önce çizim yapmaları, ardından boyamaları ve en son da cümlelerini yazmaları istenir. Öğretmen, öğrencilerin çalışmalarını desteklerken aynı zamanda kitaba eklenmek üzere kendi görselini de hazırlayabilir.

4. Öğretmen, her bir çalışmayı sırayla tahtaya asarken görselleri betimler ve cümleleri yüksek sesle okur; bu esnada öğrencilerden çalışmanın kime ait olduğunu tahmin etmelerini ister. En son da kendi çalışmasını tahtaya asarak kendini tanıtır.

5. Kartonlar bir araya getirilerek sınıf kitabının oluşturulmasıyla ders sonlandırılır. Bu defterin yıl boyunca sınıfın bir köşesinde bulunması ve öğrencilerin erişimine açık olması önemlidir.

2. Ders

- Öğrencilere bir sene boyunca sınıfta hep birlikte öğrenecekleri söylenerek ve ilk derste sınıfın çok çeşitli kişilerden oluşmasının önemi üzerine konuşulanlar da hatırlatılarak, bu derste birbirlerini daha yakından tanımları ve birbirlerine ne şekilde yardım edebilecekleri üzerine çalışacakları bilgisi verilir.
- Öğrencilerden, iyi yaptıkları şeyleri düşünmeleri ve 3 tanesini listelemeleri istenerek çalışmaya başlanır. Öğretmen, iyi yaptığı şeylerden örnekler vererek çalışmayı öğrenciler için kolaylaştırır. Herkes listesini yaptıktan sonra öğrenciler eşleşir ve iyi yaptıkları şeyleri sınıfta nasıl kullanabileceklerini eşleriyle paylaşır. Paylaşımların ardından birbirlerinin iyi yaptığı şeyleri bilmenin önemi üzerine sınıfça konuşulur.
- Öğrencilerden yaparken zorlandıkları şeyleri düşünmeleri ve 3 tanesini listelemeleri istenir. Herkes listesini yaptıktan sonra öğrenciler eşleşir. Eşler, sınıfta yaparken zorlanabilecekleri şeylerde birbirlerine nasıl yardımcı olabilecekleri üzerine paylaşımında bulunur. Paylaşımların ardından iyi yaptıklarımızın yanı sıra yaparken zorlandıklarımız hakkında da konuşmanın önemi üzerine sınıfça sohbet edilir.
- Öğrencilerden hem iyi yaptıkları hem de yaparken zorlandıkları şeylerin listelerinden yararlanarak **“Bazen yardımcı olurum, bazen ise yardıma ihtiyaç duyarım” başlıklı çalışma kâğıdını** doldurmaları istenir. Öğrenciler, çalışma kâğıdında yer alan “Bazen yardımcı olurum” kutucuğuna iyi oldukları bir konuyu ve birine bu konuda yardım ettikleri bir durumu, diğer kutucuğa ise zorlandıkları bir konuyu ve birinden bu konuda yardım aldıkları bir durumu yazar. Ardından 5-6 kişilik gruplara ayrılır ve yazdıklarını grup arkadaşlarıyla paylaşır. Paylaşımların ardından boya kalemleri dağıtılır ve öğrenciler yazdıkları durumları görselleştirir.
- Ders, öğrencilerin çalışma kâğıtlarında yer alan “Bazen yardımcı olurum” bölümünü keserek sınıfın duvarında asılı olan kartona yapıştırılmaları ile sonlandırılır.
- Bu çalışmanın, öğrenciler bir konuda yardıma ihtiyaç duyduğunda sınıfta yardım alabileceği biri olup olmadığını öğrenebilmesi için yıl boyunca sınıfın duvarında kalması önemlidir.

3. ve 4. Dersler

Kazanımlar:

- Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder. (HB.3.1.2)
- Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder. (HB.3.1.3)
- Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. (SB.4.1.4)
- Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar. (SB.4.1.5)

Materyaller:

3. Ders: “For the Birds” başlıklı video, büyük boy karton (1 adet)

4. Ders: “For the Birds” başlıklı video, Tanıklık Hikâyeleri

Hazırlık:

3. Ders: “For the Birds” başlıklı video hazırlanır. Büyük boy karton hazırlanır.

4. Ders: “For the Birds” başlıklı video hazırlanır. Tanıklık Hikâyeleri'nin çıktısı alınır ve her bir hikâye kesilir.

Uygulama:

3. Ders

- “For the Birds” başlıklı video izlenerek derse başlanır.
- Video izlenirken uygun yerlerde durdurularak öğrencilerle birlikte aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışma yürütülür.
 - Ne oluyor? Hangi kuş ne yapıyor?
 - O kuş neden diğerlerinin hedefi oluyor?
 - Diğerlerinin hedefi olan kuş ne düşünmüş ve hissetmiş olabilir?
 - Diğerlerinin o kuşa neden böyle davrandığını düşünüyorsunuz?

Tahtaya “zorbalık” yazılır ve videodaki olayın bir zorbalık örneği olduğu söylenir. Öğrencilerden “zorbalık” olarak değerlendirilebilecek davranışlara örnekler (alay etme, ad takma, tehdit etme, fiziksel şiddet, birinin eşyalarına zarar verme veya çalma ya da birini gruptan/oyundan dışlama) vermeleri istenir. Sonrasında ise, bir zorbalık olayı yaşanmasının sınıf ortamını nasıl etkileyeceğini düşünmeleri istenir. Öğrencilerin fikirlerinden hareketle sınıfta herkesin birbirine yardımcı olduğu ve kendini güvende hissettiği bir ortam olmasının önemi vurgulanır. Öğrencilere güvenli ortamı sağlamak için “Güvenli Sınıf Protokolü” hazırlayacakları söylenir.

3. Öğrenciler 5-6 kişilik gruplara ayrılır ve gruplardan, sınıfta kendilerini güvende hissetmek için ne gibi davranış kuralları önerebileceklerini düşünmeleri istenir. Kural önerileri sırayla paylaşılırken tahtaya yazılır, sınıfça incelenir ve ardından karton üzerine “Güvenli Sınıf Protokolü” hazırlanarak sınıfın duvarına asılır.

4. Öğrencilerin kuralları rahatça hatırlayabilmesi için protokolün 4-5 kuraldan oluşması ve yıl boyunca sınıfın duvarında kalması önemlidir.

Devam önerileri:

- Öğrencilerden, okulda ve/veya sınıfta tanık oldukları zorbalıkları önlemeye yönelik bir slogan oluşturmaları ve bu sloganları panoya yapıştırılmaları istenebilir. Sloganlar, sonrasında öğrencilere hatırlatılmak için kullanılabilir.
- Güvenli eğitim ortamının sağlanmasında zorbalıkla mücadele etmenin önemi üzerine okul çapında kampanya yürütmek için sınıfın birlikte çalışması sağlanabilir.

4. Ders

- “For the Birds” başlıklı videodaki olay hatırlanarak derse başlanır. Öğrencilere videodakine benzer bir olay yaşandığında kurallar çerçevesinde yapılması gereken davranış sorulur. Sonrasında ise, insanların bu tür olaylarda doğru olanı yapmasını engelleyen ne olabileceği sorulur ve öğrencilerin cevapları alınır.
- Tahtaya “tanık” yazılır ve öğrencilere tanımı sorulur. Öğrencilerin söylediklerinden hareketle “tanık” kavramı şu şekilde tanımlanır: “Bir olaya şahit olan, ama olayın içerisinde yer almayan kişi”. Ardından, zorbalık olaylarında çoğunlukla tanıkların da olduğu ve tanıkların zorbalıkla suçlanamayacağı, ama olaya gülerse, olayı görmezden gelirse ya da hiçbir şey yapmazsa olayın sürmesinde rol oynayabileceği belirtilir. Sonrasında ise, öğrenciler 5 gruba ayrılır ve gruplara **Tanıklık Hikâyeleri** dağıtılır. Gruplardan hikâyelerde anlatılan olayları incelemeleri, olaylarda yaşanan zorbalıkları durdurmak için neler yapılabileceğine yönelik fikir üretmeleri ve ürettikleri fikirleri canlandırmaları istenir.
- Grupların sırayla canlandırmalarını yapması ve canlandırmalardan yola çıkılarak zorbalığı durdurmaya yönelik fikirlerin tahtada listelenmesiyle ders sonlandırılır.

Materyaller için kaynakça:

Eggleston, Ralph. (2000) *For the Birds*. California: Pixar

Parr, Todd. (2009) *It's Okay to Be Different*. New York: Little, Brown and Company

Teaching Tolerance. Everyone's a Helper. <https://www.tolerance.org/classroom-resources/tolerance-lessons/everyones-a-helper> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Fark Yaratabilirim'de kullanılan diğer materyaller Tohum Otizm Vakfı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte Projesi kapsamında geliştirilmiştir.

Çocuk Hakları ve Engelli Hakları

Alarm! Haklar Kayboldu¹³

Genel Bakış:

Kapsayıcı bir eğitim ortamının sağlanması için farklılıkların hak temelli bir yaklaşımla ele alınması ve öğrenciler arasında "herkes farklı, herkes eşit" anlayışının yaygınlaşması gerekiyor. Öğrencilerin, farklı özelliklere ve ilgi alanlarına sahip çocukların tümünün haklardan yararlanmada eşit olduğunu öğrenmelerinde çocuk haklarına dair bilgi ve farkındalıklarının erken yaşlarda artırılması büyük önem taşıyor.

Alarm! Haklar Kayboldu'da, 20 Kasım Çocuk Hakları Günü, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde uygulanmak üzere toplam 5 ders saati süren etkinlikler yer alıyor. Öğrenciler, ihtiyaçlar ile haklar ilişkisini kuruyor; çocuk haklarıyla tanışıyor; herkes için erişilebilir park tasarlıyor ve hakların sözleşmeler yoluyla güvence altına alındığını öğreniyor.

Dersler, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi'nde yer alan, çocuk hakları ve engelli hakları ile ilişkili günlere yönelik tasarlanmıştır.

Amaçlar:

Öğrenciler,

- Çocuk haklarının ihtiyaçlar ile doğrudan ilişkili olduğunu kavrar;
- Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile ilgili bilgi edinir;
- Engelli çocukların bazı haklardan yararlanamadıklarını fark eder;
- Herkesin haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi adına kapsayıcılığın önemi ve gerekliliğini kavrar;
- Çocuk haklarının Çocuk Haklarına dair Sözleşme yoluyla güvence altına alındığını öğrenir.

Süre:

6 ders saati

¹³ Alarm! Haklar Kayboldu etkinlikleri, Nancy Flowers'ın editörlüğünü ve yazarlığını yaptığı, Türkçe'ye çevrilen [Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu](#)'nda yer alan Kırmızı Alarm ve Tavşanın Hakları başlıklı etkinliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. ve 2. Sınıf

20 Kasım Çocuk Hakları Günü

Amaçlar:

- Haklarının ihtiyaçlar ile doğrudan ilişkili olduğunu kavrar.
- Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile ilgili bilgi edinir.

Materyaller:

1. Ders: [Canavar Posterleri](#), [Hak Kartları](#), [Hak Posterleri](#), Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinin 1. Dersi'nde hazırlanan Canavar Posterleri, hamur yapıştırıcı

2. Ders: A4 boyutunda renkli karton (öğrenci sayısı kadar), boya kalemleri, atık malzeme/oyun hamuru/ yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller, Hak Kartları

Hazırlık:

1. Ders: Canavar Posterleri'nin çıktısı alınır ve tahtaya asılır. Hak Kartları'ndan 6 adet çoğaltılır ve her bir kart ortadan ikiye kesilerek hazırlanır. Hak Posterleri'nin çıktısı alınır. Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinin 1. Dersi'nde hazırlanan Canavar Posterleri getirilir.

2. Ders: Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinin 2. Dersi'nde hazırlanan Benim Hakkımda Her Şey posterleri getirilir. A4 boyutunda kartonlar, boya kalemleri ve çeşitli materyaller hazırlanır. Öğrencilerin resimlerinde Hak Kartları'nı kullanmaları planlanıyorsa kartlar öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.

Uygulama:

1. Ders

1. Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinde yer alan **Canavar Posterleri** dersin öncesinde tahtaya asılır. Canavar Kartları'yla oynanan oyun hatırlanır. Öğrenciler Merkez Üs'te (tahtanın önünde) toplanır ve şu yönerge verilir: "Alarm! Gizli bir görevimiz var. Canavarların haklarından 10 tanesi kayboldu. Sizin göreviniz, bu hakların kayıp yarılarını bulmak ve hakları tamamlamak."

2. Merkez Üs'te öğrencilerin her birine **Hak Kartları**'nın yarısı verilir; oyunda amaçlananın eksiksiz bir hak kartı elde etmek için ellerindeki kartın diğer yarısını bulmak olduğu öğrencilere açıklanır. Kartının diğer yarısını bulup tamamlayan öğrenciler hak kartını Merkez Üs'se (öğretmene) getirir ve Merkez Üs'ten bir başka kartın yarısını alır. Oyun bütün kartlar toplanıp bir araya getirildiğinde sona erer.

3. Oyunun sona ermesiyle, 10 kayıp hakkın da bulunduğu söylenir ve **Hak Posterleri** tahtaya asılır; **Hak Kartları**'ndaki cümleler sırayla okunarak **Hak Posterleri** ile eşleştirilir. Örneğin; "Her çocuğun dinlenme ve oyun hakkı vardır" hak kartı okunur ve öğrencilere "Tahtada asılı olan **Hak Posterleri**'nden hangisi bu hakkı anlatıyor?" diye sorulur ve öğrencilerin katkıları alınarak "Oyun oynamaya, yaratıcılığımı ortaya koymaya, hayal etmeye, yüzümü şekilden şekle sokarak komiklik yapmaya, hoplayıp zıplamaya hakkım var" posterleri ile eşleştirilir.

4. Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinin 1. Dersi'nde hazırladıkları **Canavar Posterleri** öğrencilere dağıtılır; canavarlarının nasıl bir yerde yaşadığını düşünmeleri istenir. Sonrasında, aşağıdaki sorular çerçevesinde sohbet edilir:

- Canavarımızın **mutlu** olması için neler yapmalıyız?
- Canavarımızın **güvende** olması için neler yapabiliriz?
- Canavarımızın **sağlıklı** olması için neler yapabiliriz?

Sohbet sırasında öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar **Hak Posterleri** ile ilişkilendirilir.

5. Öğrencilere "Canavarınızın ihtiyaç duyduğu şeyler nelerdir?" diye sorulur. Öğrenciler bu soruya "yuva", "yiyecek", "su", "hareket", "sevgi" ve belki "arkadaş" gibi cevaplar verebilirler. Öğrencilerin cevapları alınırken istek ve ihtiyaç ayrımını netleştirmek ve/veya istekleri ihtiyaç ifadelerine dönüştürmek için tartışma yürütülür. Örneğin, "telefon/tablet" bir ihtiyaç olarak dile getirilirse oyun oynamaya hepimizin ihtiyacı olduğu, bunun için bazılarımızın telefon/tablet istediği söylenerek telefonun bir ihtiyaç değil, istek olduğu; ihtiyaç olanın oyun oynamak olduğu belirtilebilir. Öğrencilerden ihtiyaç olarak söyledikleri şeyler ile ilişkilendirdikleri **Hak Posterleri**'ni göstermeleri de istenir.

6. Ardından "Eğer canavarınızın yaşamak için gerçekten bu şeylere ihtiyacı varsa, o zaman bunları onun hakları olarak tanımlayabiliriz" açıklaması yapılır ve "Canavarınızın ihtiyacı olan şeylerin hepsinin yani haklarının karşılanmasından kim sorumludur?" diye sorulur ve öğrencilerin cevapları alınır.

2. Ders

1. Öğrencilere Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinin 2. Dersi'nde hazırladıkları Benim Hakkımda Her Şey posterleri dağıtılarak derse başlanır. Mutlu, güvende ve sağlıklı yaşam sürmeleri için neye ihtiyaçları olduğu sorulur ve bu ihtiyaçları posterleri üzerine resmetmeleri istenir. Poster çalışmasında resim yaptırmak yerine önceden hazırlanabilecek çeşitli materyallerle çalışılabilir; kes-yapıştır yapılabilir. Ayrıca öğrencilerden **Hak Kartları** arasından birkaçını seçerek posterlerine yapıştırmaları da istenebilir. Posterler tamamlandıktan sonra tahtaya asılır.

2. Öğrenciler kendi posterlerini hazırlarken öğretmen de **Hak Kartları**'ndan yararlanarak Çocuk Hakları Posterini hazırlar.

3. Ardından "Canavarlarımızın mutlu, güvende ve sağlıklı olmasından biz sorumluyduk; peki çocukların mutlu, güvende ve sağlıklı yaşamak için ihtiyaç duydukları bu şeylerin, yani haklarının sağlanmasından kimler sorumludur?" diye sorulur; "yetişkinler", "aile" gibi yanıtlar vermeleri sağlanır. Ayrıca, çocukların kendilerinin de haklarını bilmekten ve korumaktan sorumlu oldukları söylenir.

4. Öğretmen tarafından yapılan poster de tahtaya asılır. 20 Kasım'ın Çocuk Hakları Günü olduğu söylenir ve posterdeki haklar okunur. Çocuk Haklarına dair Sözleşme'den bahsedilir ve dünyadaki her çocuğun sahip olduğu hakların bu Sözleşme'de yer aldığı söylenir. Sözleşme'de posterdeki haklardan daha fazlasının olduğu bilgisi verilerek ders sonlandırılır.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü

Amaçlar:

- Engelli çocukların bazı haklardan yararlanamadıklarını fark eder.
- Herkesin haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi adına kapsayıcılığın önemi ve gerekliliğini kavrar.

Materyaller:

1. Ders: [Canavar Posterleri](#), öğretmen tarafından tasarlanan Çocuk Hakları Posterini, hamur yapıştırıcı

2. Ders: "[Ben de Varım!](#)" başlıklı video, A4 boyutunda renkli karton (grup sayısı kadar), boya kalemleri, atık malzeme/oyun hamuru/yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller

3. Ders: "[Kapsayıcı Oyun Alanı](#)" başlıklı video, öğretmen tarafından tasarlanan Çocuk Hakları Posterini, hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

1. Ders: Canavar Posterleri ile öğretmen tarafından tasarlanan Çocuk Hakları Posterini getirilir.

2. Ders: "[Ben de Varım!](#)" başlıklı video ile hazırlanır. A4 boyutunda kartonlar, boya kalemleri ve çeşitli materyaller hazırlanır.

3. Ders: 2. Ders'te grupların tasarladıkları oyuncaklar birleştirilerek "Kapsayıcı Oyun Alanı Posterini" hazırlanır. "Kapsayıcı Oyun Alanı" başlıklı video hazırlanır. Öğretmen tarafından tasarlanan Çocuk Hakları Posterini getirilir.

Uygulama:

1. Ders

1. Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinde yer alan Canavar Posterleri ve öğretmen tarafından tasarlanan Çocuk Hakları Posterleri tahtaya asılarak etkinliğe başlanır. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü etkinlikleri hatırlanır; posterdeki hakların tüm canavarlar için geçerli olduğu vurgulanır.

2. Etkinliğe, hakların tüm canavarlar için geçerli olduğu, ama canavarların birbirlerinden farklı özellikleri olduğu söylenerek devam edilir. Canavarların fiziksel ve duygusal özellikleri ile ilgi alanlarından bahsedilir. "Bu canavarlar hep birlikte hangi oyunu oynamayı seviyor olabilirler?" diye sorulur ve öğrencilerin katkıları alınır. Öğrencilerden gelen oyun önerileri tahtada listelenirken "Bu oyunu oynamak istemeyen canavar olabilir mi? Neden?" diye sorularak öğrenciler düşündürülür.

3. Oyunlar listelendikten sonra öğrenciler 5 kişilik gruplara ayrılır. Gruplardan canavarların hep birlikte oynayabilecekleri bir oyunu seçmeleri istenir. Ardından gruptaki her bir öğrenciden canavarlardan biri olarak grubun seçtiği oyunu canlandırması istenir.

4. Gruplar seçtikleri oyunları sırayla canlandırırken diğer gruplar oyunu tahmin etmeye çalışır. Tüm grupların oyunlarını canlandırmasının ardından aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:

- Canlandırılan oyunlar her bir canavarın özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun muydu?
- Hangi oyun/oyunlar hangi canavarlar için uygun değildi? Neden?
- Bu canavarların bu oyunları oynayabilmesi için neler yapılabilir?

Öğrencilerle birlikte yürütülen tartışmada herkesin eşit haklara sahip olduğu, oyun oynamanın da haklar arasında yer aldığı ama herkesin farklı özellikleri olduğu söylenir. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkılarak oyun kurallarının herkesin ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesinin eşitliği sağlamadaki rolüne vurgu yapılır.

5. "Canavarların hep birlikte oyun oynayabilmeleri için neler yapabileceğimizi konuştuk; çünkü oyun oynamak tüm canavarların hakkı. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü'nde de canavarların hakları ile çocukların haklarının benzer olduğunu fark etmiştik." açıklaması yapılarak "Peki, farklı özellikleri dikkate alınmadığı için oyun oynama hakkından yararlanamayan çocuklar var mı?" diye sorularak ve öğrencilerin cevapları alınarak ders sonlandırılır.

2. Ders

1. "Ben de Varım!" başlıklı video izlenerek derse başlanır; Mira'nın, Deniz'in parktaki oyuncaklarla oynayamadığını gördüğü sahnede video durdurulur ve aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:

- Videoda sırayla neler oldu?
- Deniz neden parkta oynayamıyor? Ne olsaydı parkta oynayabilirdi?
- Mira, Deniz'in parkta oynayamadığını gördü; sence ne yapacak?

Tartışma yürütülürken engellilere yönelik yardım ve acıma temelli anlayış sorgulanır; engellilerin oyun hakkından yararlanabilmesi için çevrenin herkesin ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesinin önemine değinilir.

2. "Ben de Varım!" başlıklı videonun izlenmesine devam edilir; videonun bitiminde aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:

- Mira ne yaptı? Sen ne yapardın?
- Parkta neler değişti? Bu değişiklikleri kim yaptı?
- Yeni düzenlenen parkta her çocuk oyun oynayabilir mi? Başka ne tür düzenlemeler yapılmasını önerirsiniz?

Tartışma esnasında farklı engellilik hallerinin (bedensel engelliliğin yanı sıra görme, işitme ve zihinsel engelliliğin) konuşulması sağlanır; parkın yalnızca bedensel engelli çocukların değil, her bir çocuğun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesinin önemine vurgu yapılır.

3. Öğrenciler 4-5 kişilik gruplara ayrılır; kartonlar, boya kalemleri ve çeşitli materyaller dağıtılır. İsteyen çocuklar bireysel ya da eşli de çalışabilirler. Videoda salıncağın yeniden tasarlandığı söylenir. Öğrencilerden çocuk parklarında olan oyuncaklardan bir tanesini seçmeleri ve bu oyuncakçı yeniden tasarlamaları istenir.

3. Ders

1. Dersin başında bir önceki derste grupların tasarladıkları oyuncakların hepsi birleştirilerek Kapsayıcı Oyun Alanı Posterleri oluşturulur ve bu poster tahtaya asılır.

2. "Kapsayıcı Oyun Alanı" başlıklı video izlenir ve videoda dikkatlerini çeken düzenlemeler öğrencilere sorulur. Videoda yer alan park ile kendi tasarladıkları parkı karşılaştırmaları istenir. Öğrencilerin katkılarından yola çıkılarak değişiklikler ve/veya eklemeler yapılır.

3. 3 Aralık'ın Dünya Engelliler Günü olduğu söylenir ve "Engelli çocukların oyun hakkından eşit şekilde yararlanmasından kim sorumlu?" diye sorulur. Çocuk Hakları Posterine dönülerek dünyadaki tüm çocukların sahip olduğu hakların Çocuk Haklarına dair Sözleşme'de yer aldığı hatırlatılarak ders sonlandırılır.

10 Aralık İnsan Hakları Günü

Amaçlar:

- Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile ilgili bilgi edinir.
- Çocuk haklarının Çocuk Haklarına dair Sözleşme yoluyla güvence altına alındığını öğrenir.

Materyaller:

- Canavar Posterleri
- 2 adet torba
- Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinde hazırlanan Sınıf Kuralları
- Hak Posterleri
- Tombala Kartları (eş sayısı kadar) ve renkli kâğıtlar
- Hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

- Canavar Posterleri ile Hak Posterleri getirilir.
- Canavar Posterleri ayrı, Hak Posterleri ayrı birer torbanın içerisine konur.
- Tombala Kartları ve renkli kâğıtlar eş sayısına göre hazırlanır.
- Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinde hazırlanan Sınıf Kuralları getirilir.

Uygulama:

1. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü ve 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında uygulanan etkinlikler hatırlanarak derse başlanır. Öğrenciler Merkez Üs'te (tahtanın önünde) toplanır ve şu yönerge verilir: "Bu seferki görevimiz, **Tombala Kartları**'na dağılmış olan canavarları ve hakları bir araya getirerek Haklar Tombalasını tamamlamak."

2. Merkez Üs'te öğrenciler 2'li eşleşir, her çifte bir tombala kartı ve bir renkli kâğıt verilir. Tombala oyunu öğrencilere hatırlatılır: Öğretmenin torbaların içerisinden sırasıyla bir canavar kartı, iki hak kartı çekeceği ve çektiği kartı tahtaya asacağı bilgisi verilir. Tahtaya asılan kartta yer alan resmin tombala kartlarında olup olmadığını kontrol etmeleri, eğer varsa bu resmin üstünü kapatmaları söylenir. Öğretmen tombala kartları ile birlikte gruplara renkli kâğıtlar da verdiğini hatırlatır. Oyun, tüm canavarlar ve haklar tahtada bir araya geldiğinde sona erer.

3. Oyun bittikten sonra, tahtaya asılan resimler üzerinden aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:
- (Canavar resimleri) Bu canavarın en belirgin/öne çıkan ve onu diğerlerinden farklı kılan özelliği ne? Canavar tanımlarını hatırlıyor musunuz? Bu canavarın başka hangi özellikleri vardı?
- (Hak resimleri) Her canavar farklı özelliklere sahip; ama yaşamak ve gelişmek için ihtiyaç duyduğu şeyler haklarıyla aynı. Bu resim canavarların hangi ihtiyacı/hakkı ile ilgili olabilir? Bu ihtiyaç/hak sizin de ihtiyacınız/hakkınız mı?

4. Her bir canavarın mutlu, güvende ve sağlıklı olabilmesini sağlayan haklara çocukların da sahip olduğu söylenir; dünyadaki tüm çocukların haklarının Çocuk Haklarına dair Sözleşme'de yer aldığı hatırlatılır. Çocuklar gibi tüm insanların benzer haklara sahip olduğu eklenerek 10 Aralık'ın İnsan Hakları Günü olduğu belirtilir. Çocuk haklarına benzer şekilde tüm insanların mutlu, güvende ve sağlıklı olabilmesi için sahip olduğu hakların yer aldığı bir belge de olduğu bilgisi paylaşılır.

5. Sınıftaki herkesin kendini mutlu, güvende ve sağlıklı hissetmesi için de sözleşme yapılabileceği söylenerek Sınıfça Tanışıyoruz etkinliklerinde hazırlanan Sınıf Kuralları hatırlatılır; kurallar tahtaya asılır ve öğrencilere eklenmesini önerdikleri yeni bir kural olup olmadığı sorulur. Kuralların incelenmesinin ardından ders sonlandırılır.

Materyaller için kaynakça:

Flowers, Nancy. (2010) *Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. Çev., Metin Çulhaoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://egitimdeengellihaklari.org/wp-content/uploads/2019/11/PUSULACIK.pdf> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

National Council of Social Service. (2015) *Inclusive Playground @ Bishan Ang Mo Kio Park*. <https://youtu.be/zR4zbqj8Hlo> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Parr, Todd. (2009) *It's Okay to Be Different*. New York: Little, Brown and Company

Serres, Alain. (2013) *Çocuk Olmaya Hakkım Var*. Çev., Füsün Önen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Terakki Vakfı Okulları Özel Şişli Terakki İlkokulu. (2013) *Ben de Varım*. <https://youtu.be/Fjb2Psklrj8> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Alarm! Haklar Kayboldu etkinliklerinde kullanılan diğer materyaller Tohum Otizm Vakfı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen *Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte* Projesi kapsamında geliştirilmiştir.

Yeni Bir Şehir Kuruyoruz¹⁴

Genel Bakış:

Kapsayıcı eğitim, öğrencilerin her birinin çeşitli ilgi ve ihtiyaçları olduğundan yola çıkarak eğitim sürecini her bir öğrenci için farklılaştırmayı öneriyor. Ancak eğitim ortamları ve süreçleri engelli öğrencilerin ihtiyaçları hesaba katılmadan tasarlandığında engelli öğrenciler eğitim hakkından yararlanamıyor. Bu noktada çocuk haklarına dair bilgi ve farkındalığın erken yaşlarda artırılması, böylece engelli öğrencilerin herkesle eşit haklara sahip olduğu anlayışının benimsenmesi önem kazanıyor.

Yeni Bir Şehir Kuruyoruz'da, 20 Kasım Çocuk Hakları Günü, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde uygulanmak üzere toplam 6 ders saati etkinlik yer alıyor. Öğrenciler istek ve ihtiyaçları birbirinden ayırıyor ve çocuk haklarıyla tanışıyor; kapsayıcı oyun alanı tasarlıyor ve hakların yaygınlaşması için slogan üretiyorlar.

Dersler, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi'nde yer alan 20 Kasım Çocuk Hakları Günü, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10 Aralık İnsan Hakları Günü'ne yönelik tasarlanmıştır.

Amaçlar:

Öğrenciler,

- yaşama ve gelişme açısından neyin mutlaka gerekli olduğunu değerlendirir;
- istekleri ihtiyaçlardan ayırt eder;
- çocuk hakları ile ihtiyaçları birbiriyle ilişkilendirir;
- Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile tanışır;
- engelli çocukların haklardan yararlanamadığını fark eder;
- herkesin haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi adına kapsayıcılığın önemi ve gerekliliğini kavrar.

Süre:

6 ders saati

¹⁴ Yeni Bir Şehir Kuruyoruz etkinlikleri, Nancy Flowers'ın editörlüğünü ve yazarlığını yaptığı, Türkçe'ye çevrilen *Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*'nda yer alan Kırmızı Alarm ve Tavşanın Hakları başlıklı etkinliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

3. ve 4. Sınıf

20 Kasım Çocuk Hakları Günü

Amaçlar:

- Yaşama ve gelişme açısından neyin mutlaka gerekli olduğunu değerlendirir.
- İstekleri ihtiyaçlardan ayırt eder.
- Çocuk hakları ile ihtiyaçları birbiriyle ilişkilendirir.

Materyaller:

1. Ders: “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller, İstek ve İhtiyaç Kartları (grup sayısı kadar), zarf (grup sayısı kadar), büyük boy karton (grup sayısı kadar), boya kalemleri, hamur yapıştırıcı

2. Ders: Soru Kartları (Meraklı sayısı kadar), Hak Kartları, düdük, büyük boy karton (grup sayısı kadar), boya kalemleri, atık malzeme/oyun hamuru/yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller, hamur yapıştırıcı

Hazırlık:

1. Ders: “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller tahtaya asılır. İstek ve İhtiyaç Kartları grup sayısı kadar çoğaltılır, her bir kart destesi zarflara konur. Büyük boy kartonlar ile boya kalemleri hazırlanır.

2. Ders: Soru kartları, Meraklılar’a verilmek üzere çoğaltılır. Dersin öncesinde 3 Meraklı belirlenir; oyun ile birlikte Meraklılar’ın görevleri anlatılır ve Soru Kartları Meraklılar’la paylaşılır. Hak Kartları’ndan 6 adet çoğaltılır ve ortadan ikiye kesilir. 1. Ders’te öğrencilerin tasarladığı şehirlerin yer aldığı kartonlar getirilir. Hak Kartları grup sayısı kadar çoğaltılır.

Uygulama:

1. Ders

1. Fark Yaratabilirim etkinliklerinde yer alan ve “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller dersin öncesinde tahtaya asılır. Bu görseller ve kitabın ismi üzerine yapılan tartışmalar öğrencilerle birlikte hatırlanır; farklılığın/çeşitliliğin önemi vurgulanır.

2. Öğrencilere kendi şehirlerini kurmak üzere tırmanışa geçecekleri; tırmanacakları dağın zirvesinde hiçbir insanın yaşamadığı, dolayısıyla zirveye vardıklarında yeni bir şehir kuracak öncüler oldukları söylenir.

3. Öğrenciler küçük gruplara ayrılır ve gruplara İstek ve İhtiyaç Kartları’nın yer aldığı zarflar dağıtılır. Her gruptan zarflarını açmaları ve kartları incelemeleri istenir. Zarflarda yer alan kartların yanı sıra birkaç boş kart verilerek grupların gerekli gördükleri veya istedikleri başka şeyleri düşünmeleri ve zarflara eklemeleri de istenebilir.

4. Artık dağa tırmanmak üzere oldukları belirtilir ve yönergeler paylaşılır: *Başlarda dağa tırmanmak çok eğlenceliydi. Yeni bir yer keşfedeceğimiz için heyecanlıydık, hava gayet güneşli ve sıcaktı. Ancak hava, dağın yukarısına doğru soğumaya başladı ve tırmandıkça yorgunluk artmaya başladı. Zarfımızı koyduğumuz çanta git gide ağırlaştı. Devam edebilmemiz için zarfımızdaki kartlardan 3’ünü atmamız gerekiyor.* Grupların her birinden nelerden feragat edeceklerine karar vermeleri istenir. Attıkları kartı bir daha geri alamayacakları hatırlatılır. Atılan kartlar toplanır ve bir destede bir araya getirilir.

5. Yönergelere devam edilir: *Dinlenecek bir yer bulduk, yorgunluğumuzu attık ve biraz yüklerimizden kurtulduk. Herkes rahatladı; tırmanışa devam edebiliriz. Zirveye yaklaştıkça hava daha da soğumaya, yol daha kayalık olmaya ve taşlar da sivrilmeye başladı. Çantamız git gide ağırlaşıyor. Zirveye ulaşabilmek için 3 kartın daha çantadan çıkarılması gerekiyor. Ama bu arada unutmayalım: Atacağınız kartlar yeni şehrinizi kurarken hayatta kalmak için ihtiyaç duyacağımız şeyler olmasın.* Bir önceki turda olduğu gibi atılan yeni kartlardan da deste yapılır.

6. Yeniden anlatmaya başlanır: *Artık biraz daha hafifledik. Yeni şehrimize yaklaştık. Herkes çok heyecanlı. Dağın zirvesi görünmeye başladı. Ancak kar başladı. Yiyeceğimiz ve suyumuz azaldı. Bir an önce zirveye ulaşip şehrimizi kurmalıyız. Hemen 3 kart daha atıp tırmanmayı tamamlamamız gerekiyor.* Atılan kartlar bir destede toplanır.

7. Dağın zirvesine ulaşıldığı ve yeni şehrin sonunda inşa edileceği ilan edilir; gruplara büyük boy kartonlar dağıtılır. Gruplardan, önce dağın zirvesine vardıklarında ellerinde kalan kartları kartonlara yapıştırmaları, sonrasında ise inşa ettikleri şehri çizmeleri ve boyamaları istenir. Şehirlerin çizim ve boyamaları tamamlandığında kartonlar sınıfın duvarlarına asılır.

8. Gruplardan sırayla yeni şehre neleri getirdiklerini ve inşa ettikleri şehri anlatmaları istenir. Her grubun paylaşımının ardından sınıfa “Bu şehirde yaşamak ve büyüyüp gelişmek için gerekli olduğu halde eksik kalan bir şey var mı?” sorusu yöneltilir.

9. Çocuk haklarının çocukların ihtiyaçlarını temel aldığı; bu hakların yaşamak, büyüyüp gelişmek ve onurlu yaşamak için her insanın ihtiyaç duyduğu şeyler olduğu söylenir. Herkesin bu haklara sahip olması gerektiği; bazı hakların hayatta kalmak için, bazılarının ise iyi yaşayıp gelişmek için gerekli oldukları vurgulanarak ders sonlandırılır.

Dersin sonunda aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışma yürütülür:

- Hangi kartlar istediğimiz, ancak yaşamak için zorunlu olmayan şeyleri temsil ediyor?
- Hangi kartlar yaşamsal açıdan gerekli şeyleri temsil ediyor?
- Hangi kartlar büyüyüp iyi gelişmemiz için gerekli şeyleri temsil ediyor?
- (Kartlardan örnekler seçilerek) Bu kart olmasaydı, yeni şehirde neler olurdu?

2. Ders

1. Öğrenciler Merkez Üs’te (tahtanın önünde) toplanır ve şu yönerge verilir: “Bugün 20 Kasım Çocuk Hakları Günü ve yeni kurduğumuz şehri çocuk haklarına uygun tasarlamalıyız. Bunun için de önemli bir görevi tamamlamalıyız. Çocuk haklarından 10 tanesi kayboldu ve bu 10 hak 2 parçaya ayrılarak yerine kondu. Sizin göreviniz, bu hakların kayıp yarılarını bulmak ve hakları tamamlamak. Bu görev için 10 dakikanız var. Bu süre içerisinde, bütün hakları tamamlayıp Merkez Üs’se getirirseniz çocuk haklarına dair sorular soran Meraklılar’a karşı oyunu kazanmış olacaksınız. Aksi takdirde, oyunu Meraklılar kazanmış olacak.”

2. Öğrenciler arasından belirlenen Meraklılar sınıfa tanıtılır ve Soru Kartları Meraklılar’a verilir; meraklıların rolleri ve meraklanma mevsimleri sınıfa açıklanır:

- Meraklanma mevsimlerinde Meraklılar sizi yakalamaya ve sizi sorularıyla yavaşlatmaya çalışacaklar.
- Sizi yakalayan Meraklı, size bir soru soracak; bu soruya doğru cevap verirseniz oyuna devam edeceksiniz.
- Yanlış cevap verirseniz, sorunun doğru cevabını Meraklı’dan öğrenmeniz ve Merkez Üs’se gelip elinizdeki kartı başka bir kartla değiştirmeniz gerekecek.
- Düdük sesini duyduğunuzda meraklanma mevsimi başlamış demektir. Meraklanma mevsiminin bitiminde ise düdük sesi iki kere çalınacak.

3. Merkez Üs’te öğrencilerin her birine hak kartlarının yarısı verilir; oyunda amaçlanan eksiksiz bir hak kartı elde etmek için ellerindeki kartın diğer yarısını birbirlerinden bulmak olduğu öğrencilere açıklanır. Kartının diğer yarısını bulup tamamlayan iki öğrenci tamamlanan hak kartını Merkez Üs’se (öğretmene) getirir ve Merkez Üs’ten bir başka hak kartının yarısını alır. Oyun 10 dakikalık süre dolduğunda sona erer. Süre dolduğunda kartların hepsi Merkez Üs’te toplanmışsa oyun Meraklılar’a karşı kazanılmış olur. Kartlar Merkez Üs’te toplanmamış ise, oyunu Meraklılar kazanır.

4. Oyunun sona ermesiyle, öğrencilere yeni şehre beraber tırmandıkları arkadaşlarıyla grup olmaları söylenir ve tasarladıkları şehirlerin yer aldığı kartonlar gruplara verilir. Gruplara hak kartları da dağıtılarak gruplardan kartonlarında yer alan kartlarla hak kartlarını karşılaştırmaları ve şehirlerinde olmayan hakları kartonlarına eklemeleri istenir.

5. Kartonların tahtada sergilenmesi; çocuk haklarının çocukların ihtiyaçlarını temel aldığı ve her çocuğun bu haklara sahip olması gerektiğinin vurgulanmasıyla ders sonlandırılır.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü

Amaçlar:

- Engelli çocukların bazı haklardan yararlanamadığını fark eder.
- Herkesin haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi adına kapsayıcılığın önemi ve gerekliliğini kavrar.

Materyaller:

1. Ders: “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller,
2. Ders: 20 Kasım Çocuk Hakları Günü’nde öğrencilerin tasarladığı şehirlerin yer aldığı kartonlar, boya kalemleri, atık malzeme/oyun hamuru/yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller
3. Ders: “Kapsayıcı Oyun Alanı” başlıklı video

Hazırlık:

1. Ders: “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller tahtaya asılır.
2. Ders: 20 Kasım Çocuk Hakları Günü’nde öğrencilerin tasarladığı şehirlerin yer aldığı kartonlar getirilir. Kartonlar, boya kalemleri ile çeşitli materyaller hazırlanır.
3. Ders: “Kapsayıcı Oyun Alanı” başlıklı video hazırlanır.

Uygulama:

1. Ders

1. **Fark Yaratabilirim** etkinliklerinde yer alan “It’s Okay to be Different” (Farklı Olmak İyidir) başlıklı kitaptan uyarlanan görseller tahtaya asılarak derse başlanır. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü kapsamında uygulanan etkinlikler öğrencilerle birlikte hatırlanır; her çocuğun eşit haklara sahip olduğu söylenerek haklar hatırlatılır ve oyun oynamanın da çocuk hakları arasında yer aldığı vurgulanır.

2. Yeni şehirde hakların tüm çocuklar için geçerli olduğu ve tahtadaki görsellerde yer alan çocukların birbirlerinden farklı özellikleri olduğu söylenerek derse devam edilir. Görsellerdeki çocukların farklı özellikleri üzerine sohbet edilir. “Bu görsellerdeki çocuklar hep birlikte hangi oyunu oynamayı seviyor olabilirler?” diye sorulur ve öğrencilerin katkıları alınarak oyun önerileri listelenir.

3. Oyunlar tahtada listelendikten sonra öğrenciler küçük gruplara ayrılır. Gruplardan çocukların hep birlikte oynayabilecekleri bir oyunu seçmeleri, seçtikleri oyunu sırayla canlandırmaları istenir.

4. Gruplar seçtikleri oyunları sırayla canlandırırken diğer gruplar tahmin etmeye çalışır. Tüm gruplar oyunlarını canlandırdıktan sonra, aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:

- Canlandırılan oyunlar her bir çocuğun özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun muydu?
- Hangi oyun/oyunlar hangi çocuk için uygun değildi? Neden?
- (Uygun olmadığı söylenen) çocukların bu oyunları oynayabilmesi için neler yapılabilir?

Öğrencilerle birlikte yürütülen tartışmada herkesin eşit haklara sahip olduğu, oyun oynamanın da haklar arasında yer aldığı, ama herkesin farklı özellikleri olduğu söylenir. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkılarak, oyun kurallarının herkesin ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesinin eşitliği sağlamadaki rolüne vurgu yapılır.

2. Ders

1. Öğrencilere 20 Kasım Çocuk Hakları Günü’nde yeni şehre beraber tımandıkları arkadaşlarıyla grup olmaları söylenerek ve tasarladıkları şehirlerin yer aldığı kartonlar gruplara verilerek derse başlanır. Çocuk haklarının çocukların ihtiyaçlarını temel aldığı ve her çocuğun bu haklara sahip olması gerektiği hatırlatılır.

2. “Yeni şehirde oyun oynamak her çocuğun hakkı. Bugün 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve şehrimize her çocuğun oyun oynayabileceği, yani kapsayıcı bir oyun alanı tasarlayacağız.” açıklaması yapılır. Öğrencilere “Kapsayıcı oyun alanı size ne çağırıyor? Kapsayıcı bir oyun alanında nelere dikkat edilmelidir?” diye sorulur; öğrencilerin katkıları alınarak kapsayıcı oyun alanı için ölçütler oluşturulur.

3. Gruplardan yeni şehirlerine kapsayıcı bir oyun alanı inşa etmeleri istenir ve bu oyun alanının birlikte oluşturulan ölçütlere uygun olması gerektiği hatırlatılır. Gruplara kartonlar ile birlikte boya kalemleri ve çeşitli materyaller dağıtılır.

3. Ders

1. Derse grupların bir önceki derste tasarladıkları oyun alanlarını sırayla sunmalarıyla başlanır. Bir grup sunarken diğer gruplar sunulan tasarımı ölçütlere göre değerlendirir ve öneriler sunar.

2. Tüm grupların tasarımlarının bir araya getirilip sergilenmesiyle ve “**Kapsayıcı Oyun Alanı**” başlıklı videonun izlenmesiyle ders sonlandırılır.

10 Aralık İnsan Hakları Günü

Amaçlar:

- Engelli çocukların bazı haklardan yararlanamadığını fark eder.
- Herkesin haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi adına kapsayıcılığın önemi ve gerekliliğini kavrar.

Materyaller:

- 20 Kasım Çocuk Hakları Günü ve 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nde öğrencilerin tasarladığı şehirlerin yer aldığı kartonlar
- [İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Çocuk Dostu Versiyonu](#) (grup sayısı kadar)
- Boya kalemleri
- Atık malzeme/oyun hamuru/yapıştırma/renkli çubuk gibi çeşitli materyaller (grup sayısı kadar)
- Fark Yaratabilirim etkinliklerinde hazırlanan Güvenli Sınıf Protokolü

Hazırlık:

- 20 Kasım Çocuk Hakları Günü ve 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nde öğrencilerin tasarladığı şehirlerin yer aldığı kartonlar getirilir.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Çocuk Dostu Versiyonu grup sayısı kadar çoğaltılır.
- Boya kalemleri ve çeşitli materyaller hazırlanır.
- Fark Yaratabilirim etkinliklerinde hazırlanan Güvenli Sınıf Protokolü getirilir.

Uygulama:

1. 20 Kasım Çocuk Hakları Günü ve 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında uygulanan etkinlikler hatırlanarak derse başlanır; her çocuğun eşit haklara sahip olduğuna vurgu yapılır ve haklar birlikte hatırlanır.

2. Öğrencilere yeni şehirlerini beraber tasarladıkları arkadaşlarıyla grup olmaları söylenir ve tasarladıkları şehirlerin yer aldığı kartonlar gruplara verilir. Şehirlerini çocuk haklarına uygun tasarladıkları hatırlatılır ve şehirlerin de yalnızca çocukların değil tüm insanların yaşadıkları söylenir. Kartonlarındaki hakları incelemeleri ve bu hakların tüm insanlar için geçerli olup olmadığını düşünmeleri istenir. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkılarak çocuklar gibi tüm insanların benzer haklara sahip olduğu söylenerek 10 Aralık’ın İnsan Hakları Günü olduğu belirtilir.

3. Çocuk Haklarına dair Sözleşme gibi tüm insanların haklarının yer aldığı bir belgenin de olduğu söylenerek **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Çocuk Dostu Versiyonu** gruplara verilir. Gruplardan belgeyi inceleyerek kartonlarında olan haklarla belgede olan hakları karşılaştırmaları ve belgede olan ama kartonlarında olmayan hakları belgede işaretlemeleri istenir. Gruplardan sırayla kartonlarında olmayan ama belgede olan haklardan birini söylemeleri beklenir; öğrencilere “Bu hak, insan hakları açısından neden önemli?” diye sorularak öğrencilerin cevapları alınır. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkılarak hakların hepsine sahip olmanın önemi vurgulanır.

4. “Bugün 10 Aralık İnsan Hakları Günü. Şehre gelen herkesin insan haklarını bilmesi için bir slogan üretip şehrimizin girişindeki tabelaya yazalım.” yönergesi paylaşılır. Gruplar sırayla sloganlarını paylaşır.

5. “Yeni şehirlerimizi herkesin sağlıklı, mutlu ve güvende hissedeceği şekilde tasarladık; sınıfımız için de ‘Güvenli Sınıf Protokolü’ hazırlamıştık.” açıklaması yapılarak ve protokol hatırlatılarak ders sonlandırılır.

Materyaller için kaynakça:

Parr, Todd. (2009) *It's Okay to Be Different*. New York: Little, Brown and Company

National Council of Social Service. (2015) *Inclusive Playground @ Bishan Ang Mo Kio Park*. <https://youtu.be/zR4zbqj8Hlo> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Flowers, Nancy. (2010) *Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. Çev., Metin Çulhaoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://egitimdeengellihaklari.org/wp-content/uploads/2019/11/PUSULACIK.pdf> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Yeni Bir Şehir Kuruyoruz etkinliklerinde kullanılan diğer materyaller Tohum Otizm Vakfı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ortaklığında, Sabancı Vakfı Hibe Programları desteğiyle yürütülen *Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte Projesi* kapsamında geliştirilmiştir.

Engellilik Halleri

“Herkes Farklı, Herkes Eşit”

Genel Bakış:

Engelli öğrencilerin eğitime tam ve etkin katılımının sağlanabilmesi için öncelikle farklılıklara yönelik sosyal kabulün olduğu bir sınıf ve okul ortamı yaratmak gerekiyor. Bedensel engellilik kolaylıkla teşhis edilebilen bir fark olduğundan kabulü zorlaşırken Down sendromu ve otizm gibi engellilik hallerinde “davranışlardaki tuhaflıklar” sosyal kabulü azaltabiliyor. Öğrencileri farklı engellilik halleri ile erken yaşlarda tanıştırmak ve bu yolla sosyal kabulü artırmaya katkı sunmak gerekiyor.

“*Herkes Farklı, Herkes Eşit*”te, 21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü ile 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü’nde uygulanmak üzere toplam 2 ders saatlik etkinlik yer alıyor. Öğrenciler ilk etkinlikte Down sendromu olan Derya’nın kamp maceralarının hikâyesini; ikinci etkinlikte ise otizmlili Barış’ın park gezintisini okuyor ve çeşitli çalışmalar yapıyor.

Dersler, Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayımlanan Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi’nde yer alan 21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü ile 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü’ne yönelik tasarlanmıştır.

Amaçlar:

Öğrenciler,

- Down sendromu ve otizmin temel belirtilerine ilişkin bilgi edinir;
- Down sendromunun genetik, otizmin ise nörolojik farklılık olduğunu fark eder.

Süre:

2 ders saati

21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü

Amaçlar:

- Down sendromunun temel belirtilerine ilişkin bilgi edinir;
- Down sendromunun genetik bir çeşitlilik olduğunu fark eder.

Materyaller:

- “Kamp Arkadaşım Derya” başlıklı hikâye
- Hikâyenin görselleri
- John’un fotoğrafı
- “Çılgın Çoraplar” başlıklı çalışma kağıdı (öğrenci sayısı kadar)
- Renkli kalemler (öğrenci sayısı kadar)
- Büyük karton kağıdı ile yapıştırıcı

Hazırlık:

- “Kamp Arkadaşım Derya” başlıklı hikâyenin çıktısı alınır, hikâyenin görselleri hazırlanır.
- John’un fotoğrafı hazırlanır.
- “Çılgın Çoraplar” başlıklı çalışma kağıdı öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.
- Renkli kalemler, büyük boy karton kağıdı ile yapıştırıcı getirilir.

Uygulama:

1. Öğrencilere bir yaz kampında tanışan iki arkadaşın hikâyesini okuyacakları bilgisi verilerek derse başlanır. Öğrencilere “Bir yaz kampında neler yapılır?” sorusu sorulur ve öğrencilerin söylediklerinden yola çıkılarak tahtada anlam haritası oluşturulur.

2. “Kamp Arkadaşım Derya” başlıklı hikâye bölüm bölüm okunur, hikâye okunurken hikâyenin görselleri tahtaya yansıtılır ya da çıktısı alınarak tahtaya asılır. Öğrencilere hikâyenin bölüm bölüm okunacağı ve sorularla tartışmaya açılacağı bilgisi verilir. Her bölümün sonunda durulur ve aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışma yürütülür.

1. Bölüm soruları:

- Down sendromu nedir?
- Kampçılar Derya’nın Down sendromu olduğunu öğrenince ne düşünecek, ne yapacaklar?
- Hikâye nasıl devam edecek?

2. Bölüm soruları:

- Kampçılar Derya’nın Down sendromu olduğunu öğrenince nasıl tepkiler verdiler?
- Down sendromu neden oluyormuş?
- Derya ile tanışacakları gün geldi; hikâye nasıl devam edecek?

3. Bölüm soruları:

- Derya’nın kampta iyi yaptığı şeyler neler? Peki, yaparken zorlandıkları?
- Kamptaki etkinlikleri düşündüğünde, sen neleri iyi yapardın ve neleri yaparken zorlanırdın?

3. Hikâyenin ardından öğrencilere 21 Mart’ın Down Sendromu Farkındalık Günü olduğu ve bu günü kutlamak amacıyla Down sendromu olan John adlı bir gencin tasarlayıp sattığı çoraplarla farkındalık yaratıldığı söylenir ve John’un fotoğrafı paylaşılır. Ayrıca John’un müşterilerine çoraplarla birlikte bir de not gönderdiği bilgisi verilir. “Çılgın Çoraplar” başlıklı çalışma kağıdı dağıtılır ve öğrencilerin kendi çorap tasarımlarını yapmaları ve altına da kısa bir not yazmaları istenir. Tasarımların büyük karton kağıdına yapıştırılması ve tahtada sergilenmesiyle ders sonlandırılır.

2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü

Amaçlar:

- Otizmin temel belirtilerine ilişkin bilgi edinir;
- Otizmin nörolojik farklılık olduğunu fark eder.

Materyaller:

- 5 Duyu yapbozu (grup sayısı kadar)
- “Kardeşim Barış ile Gezinti” başlıklı hikâye (eş sayısı kadar)
- Yapboz parçaları (öğrenci sayısı kadar)
- Renkli kalemler ile çeşitli malzemeler (öğrenci sayısı kadar)
- Büyük karton kağıdı ile yapıştırıcı

Hazırlık:

- 5 Duyu yapbozu grup sayısı kadar çoğaltılarak hazırlanır.
- “Kardeşim Barış ile Gezinti” başlıklı hikâyenin lik iki sayfası eş sayısı kadar çoğaltılır.
- Hikâyenin son sayfasının çıktısı alınır. Yapboz parçaları öğrenci sayısı kadar çoğaltılır ve hazırlanır.
- Renkli kalemler ile çeşitli malzemeler ve büyük boy karton kağıdı ile yapıştırıcı getirilir.

Uygulama:

1. Öğrencilere derse yapboz yaparak başlanacağı bilgisi verilir. Öğrenciler küçük gruplara ayrılır ve 5 Duyu karar verebilir. Yapbozların tamamlanmasının ardından yapbozun görseli tahtaya yansıtılır ya da çıktısı alınarak tahtaya asılır. Öğrencilerin cevaplarından yola çıkılarak yapbozun 5 duyunun görselinden oluştuğu söylenir.

2. Öğrencilere eşli çalışacakları bilgisi verilir ve öğrenciler eşleştirilerek her eşe “Kardeşim Barış ile Gezinti” başlıklı hikâyenin ilk iki sayfası verilir. Hikâyenin okunacağı ve hikâyede Barış’ın yaptıklarının 5 duyuya ilişkilendirileceği söylenir; eşlerden 5 duyunun renklerindeki kalemleri kullanarak hikâyede ilgili yerlerin altlarını çizmeleri istenir. Cümlelerin altlarını çizdikten sonra ise, Barış’ın ilgili duyu organıyla yapmaktan hoşlandıklarının yanına artı, hoşlanmadıklarının yanına eksi işareti koymaları beklenir. 1. ve 2. sınıflarda sınıflarda hikâye birlikte okunarak çalışma yürütülürken, 3. ve 4. sınıflarda eşler hikâyeyi sessiz okuyup kendileri çalışabilir.

3. Hikâyenin sonunda “Barış’ın gitmiş olduğu” hatırlatılır ve eşlerden hikâyede çizdikleri yerleri inceleyerek Barış’ın parkta nereye gitmiş olabileceğine yönelik tahminlerde bulunmaları istenir. Eşlerden tahminleri alınır ve bu tahminlerini hikâyede dayandırdıkları bilgiler de sorulur.

4. Derse hikâyenin geri kalanının okunmasıyla devam edilir. Hikâyenin sonlanmasıyla, ana karakter Barış’ın otizmli olduğu ve 2 Nisan’ın da Otizm Farkındalık Günü olduğu bilgisi verilir. Her birimiz gibi otizmli çocukların da birbirlerinden çok farklı oldukları ve bu nedenle de otizmin sembolünün yapboz parçası olduğu söylenir.

5. Öğrencilerin her birine yapboz parçalarından biri ile birlikte çeşitli malzemeler verilir; yapboz parçalarını tasarlamaları istenir. Öğrencilerin tasarımları büyük karton kağıdına yapıştırılır ve tahtada sergilenir. Bu çalışmanın okul panosuna asılacağı söylenir ve sınıfça bir başlık belirlenerek ders sonlandırılır.

Materyaller için kaynakça:

BBC News. (2018) *The Million Dollar Sock Entrepreneur with Down's Syndrome*, <https://www.bbc.com/news/business-42353259> (Erişim tarihi: 1 Nisan 2019)

Lears, Laurie. (2015) *Barış'ın Gezintisi Otizm Hakkında Bir Öykü*, Çev., Mine Özyurt Kılıç. Ankara: TÜBİTAK

Moore-Mallinos, Jennifer. (2011) *Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var*, Çev., Umut Hasdemir. Ankara: TÜBİTAK

<https://clipartstation.com/five-senses-clipart-see/> (Erişim tarihi: 1 Nisan 2019)

<https://hasshe.com/blank-socks-clipart-5c148c108719620724a2ba5d/> (Erişim tarihi: 1 Nisan 2019)

Kapsayıcı okul için paydaş ağı

Kapsayıcı okulların hayata geçmesi için yürütülen çalışmaların sınıf içi uygulamalarla sınırlı kalmayıp sınıfın dışına taşınmasına, bu yolla okul kültürünü dönüştürülmesine yönelik kapsamlı ve bütüncül bir etki yaratılmasına ihtiyaç söz konusu. Bu etki için öğretmenlerin yalnızlaşmamaları, etraflarına dayanışma ağı olarak güçlenmeleri gerekiyor. Bu bölümde, okul genelinde sürdürülebilir bir etki yaratılmasına yönelik öneriler sunuluyor.

Okul içerisinde çalışma grubu kurun.

- Öğretmenlerle kapsayıcı eğitime ilişkin konularda paylaşım yapabileceğiniz bir çalışma grubu oluşturun.

- Düzenli paylaşımlar yapılmasına öncülük ederek grubun dinamiğini canlı tutmaya özen gösterin.

- Grubun çalışmalarının okulun diğer paydaşları arasında da kabul görmesi için psikolojik danışmanları, özel eğitimcileri ve idarecileri çalışmalarınıza dahil etmeye gayret edin.

Velilerle işbirliği içerisinde çalışın.

- Velileri kapsayıcı eğitime ilişkin konularda bilgilendirin; kapsayıcı okul için değerli bir paydaş olduklarını söyleyin.

- Çocuklarının eğitimlerine ilişkin beklenti ve önerilerini önemseyip belirtin ve katkılarını alın.

- Düzenli buluşmalar yoluyla çocuklarının gelişimlerini paylaşın; tavsiye ve desteklerini isteyin.

- Velilerin ihtiyaç duydukları konularda bilgilencileri için eğitim çalışmaları ve/veya sohbet toplantıları düzenleyin.

- Engelli çocukların velilerini engelli örgütleri ile tanıştıran ve talepleri doğrultusunda örgütlerle iletişime geçmelerinde destek sağlayın.

- Engelli çocukların velilerinin birbirleriyle deneyim paylaşabilecekleri ortamlar yaratın; iletişim ve dayanışma ağı kurmalarını teşvik edin.

Öğretmenlerle paylaşım ve dayanışma ağları kurun.

- Öğretmenlerle birlikte düşünen ve üreten, öğretmenlerin inisiyatif almalarına imkân veren oluşumların içerisinde yer alın.

- Sınıflarında ve okullarında kapsayıcı eğitim yaklaşımının yaygınlaşmasını önemseyen ve buna yönelik çaba harcayan öğretmenlerle tanışın, birlikte düşünün ve üretin.

- Bilgi ve birikimlerinizi diğer öğretmenlerle paylaşacağınız ve bu yolla çoğaltacağınız ortamlar yaratmaya çalışın.

Sivil toplum ve akademi ile bağlarınızı güçlendirin.

- Bilgilenmeye ve desteğe ihtiyaç duyduğunuz konularda çalışan, kapsayıcı eğitim perspektifine sahip kurum ve kişilerle iletişime geçin ve destek isteyin.

- Yayınladıkları ve/veya önerdikleri kaynakları edinin.

- Çalışma gruplarınıza davet edin; öğretmenlerle, öğrencilerle ve velilerle paylaşımında bulunabilecekleri ortamlar yaratın.

- Çeşitli engellilik hallerinden öğrencilerin eğitime katılımını sağlamaya yönelik öneri ve desteklerini alın.

- 20 Kasım Çocuk Hakları Günü, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü, 10 Aralık İnsan Hakları Günü, 21 Mart Down Sendromu Farkındalık Günü, 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler Haftası gibi önemli gün ve haftalarda etkinlikler düzenleyin ve katılımlarını sağlayın.

Faydalı kaynaklar

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, RG. 7 Temmuz 2005-25868.

Ayan Ceyhan, Müge. (2016) *Kapsayıcı Eğitim: Okul Pratikleri, Öğretmen İhtiyaçları*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

Beyazova, Ayşe, Gözde Durmuş, ve Işık Tüzün. (2015) *Eğitimde Çocuk Katılımı: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Beyazova, Ayşe. (2019) *Kapsayıcı ve Katılımcı Okullar için Eğitimciler İçin Çocuk İşçiliği ve Ayrımcılıkla Mücadele Rehberi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ve Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Beyazova, Ayşe. (2015) *Sınıfta Öğrencilerin Katılım Hakkını Gerçekleştirmenin Püf Noktaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi

Çayır, Kenan, Melisa Soran, ve Melike Ergün (der.) (2015) *Engellilik ve Ayrımcılık: Eğitimciler için Temel Metinler ve Örnek Dersler*. İstanbul: Karekök Yayınları

Çayır, Kenan, ve Ayşe Alan (der.) (2012) *Ayrımcılık: Örnek Ders Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Çayır, Kenan, ve Müge Ayan (der.) (2012) *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Madra, Aysel, Burcu Meltem Arık, Batuhan Aydagül, Didem Aksoy, ve Nihal Kayalı. (2018) *Bir Arada Yaşam ve Geleceği Kapsayıcı Eğitimle İnşa Etmek*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

Düşkün, Yeliz. (2016) *Türkiye'de Ortaöğretimde Kapsayıcı Eğitim Durum Analizi*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

Milletlerarası Sözleşme: Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, 14 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 27288).

Ergün, Melike. (2017) *Ders Kitaplarında Engellilik: Durum Analizi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi

Flowers, Lennon, ve Michael Zakaras. *Okullarda Empatyi Geliştirmek için bir Rehber*. Ed., Işık Tüzün. İstanbul: Ashoka Türkiye.

Flowers, Nancy. (2010) *Pusulacak: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. Çev., Metin Çulhaoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Kılıç, A. Zeynep. (2015) *Katılımcı Okul Uygulamaları: Eğitimciler için El Kitabı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Kırcaali İftar, Gönül. (2019) *Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Sunma*. İstanbul: Tohum Otizm Vakfı

Rakap, Salih, Binyamin Birkan, ve Sinan Kalkan. (2017) *Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğu ve Özel Eğitim*. İstanbul: Tohum Otizm Vakfı

Sart, Zeynep Hande, Sevede Barış, Yaprak Sarıışık, ve Yeliz Düşkün. (2016) *Engeli Olan Çocukların Türkiye'de Eğitime Erişimi: Durum Analizi ve Öneriler*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

Soran, Melisa, Melike Ergün, ve Özgür Şensoy (der.) (2015) *Engelliliğe ve Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: İlk ve Ortaöğretim Kurumları için Örnek Ders Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017) *Sınıfta Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler için El Kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2013) *"Birlikte Başarıyoruz": Bütünleştirme Kapsamında Eğitim Uygulamaları Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

Tohum Otizm Vakfı. *Eğitim Hakkı El Kitabı*.

Tohum Otizm Vakfı. *Eğitim Portalı*.

Tohum Otizm Vakfı. *Kimlere Danışabilirim?*

Tohum Otizm Vakfı. *Otizm Spektrum Bozukluğu El Kitabı*.

Tüzün, Işık, ve Yaprak Sarıışık. (2015) *Türkiye'de Okullarda Çocuk Katılımı: Durum Analizi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

UNICEF Türkiye Temsilciliği. *Çocuk Haklarına dair Sözleşme*.

Poster: *Okulunuz Öğrenci Katılımını Ne Kadar Destekliyor?*

Video: *Bizim Ailede Olmaz!*

Video: *Çocuk Hakları Sözleşmesi Animasyon Filmi - Arapça*

Video: *Çocuk Hakları Sözleşmesi Animasyon Filmi - Türkçe*

Video: *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Animasyon Filmi*

Video: *Sakatlık Nedir?*

Video: *Erişilebilirlik Nedir?*

Video: *Engelli Hakları*

Video: *Engellilerin Eğitim Hakkı*

Video: *Beni Koşulsuzca Sevin*

Web sitesi: Ashoka Türkiye - *Fark Yaratan Sınıflar için Uygulama Örnekleri*

Web sitesi: *Eğitimpedia*

Web sitesi: *Tohum Otizm Portalı*

Başvurulabilecek Kurumlar

Kurumun ismi	Kurumun web sitesi
Albinizm Derneği	www.albinizm.org.tr
Alerji ile Yaşam Derneği	www.alerjiderneği.org.tr
Alternatif Yaşam Derneği	www.ayder.org.tr
Anlatan Eller	www.anlataneller.org.tr
Anne Çocuk Eğitim Vakfı	www.acev.org
Ashoka Türkiye	www.ashokaturkiye.org
Bartın Otizmli ve Engelliler Destek Eğitim Dayanışma Derneği	www.boedder.org
Başka Bir Okul Mümkün Derneği	www.baskabirokulmumkun.net
Birey ve Toplum Ruh Sağlığında İZ Derneği	www.birizderneği.org
Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı	www.getem.boun.edu.tr
Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği	www.tcps.org.tr
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği	www.cinselsiddetlemucadele.org
Çağdaş Drama Derneği	www.yaraticidrama.org
Deneyimsel Eğitim Merkezi Derneği	www.demturkey.com
Denizli Otizm Derneği	www.otizmdenizli.org
Dicle Görme Engelliler Derneği	www.diclegormeengelliler.org
Disleksi Öğrenme Güçlüğü Derneği	www.disleksiderneği.com
Down Sendromu Derneği	www.downturkiye.org
Eğitim Reformu Girişimi	www.egitimreformugirisimi.org
Eğitimde Görme Engelliler Derneği	www.eged.org
Eksi-25 Derneği (Eskişehir)	www.eksi-25.org
Elazığ Eğitim Uygulama Okulu Spor Kulübü Derneği	www.elazigegitimuygulamaokulu.meb.k12.tr
Engeli Olan Bireyler ve Aileleri Gelişim Merkezi Derneği (Mersin)	www.ebagem.com
Engelli Kadın Derneği	www.engellikadin.org.tr
Engelsiz Bilişim Platformu	www.engelsizbilisim.org

Kurumun ismi	Kurumun web sitesi
Gaziantep Eğitim ve Gençlik Derneği (Gaziantep)	www.geged.org
Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi	www.cohum.hacettepe.edu.tr
Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği	www.hayatsende.org
Hayata Destek Derneği	www.hayatadestek.org
İlgi Otizm Derneği	www.ilgiotizmderneği.com
İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	www.goc.bilgi.edu.tr
İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	www.secbir.org
İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi	www.enuygar.istanbul.edu.tr
İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği	www.ied.org.tr
Kahramanmaraş Down Sendromu Derneği	www.kahramanmarasdown.org
Kanserli Çocuklara Umut Vakfı	www.kacuv.org
Köy Okulları Değişim Ağı Derneği	www.kodegisim.org
Mekanda Adalet Derneği	www.beyond.istanbul
Mülteci Hakları Merkezi	www.mhd.org.tr
Nirengi Derneği	www.nirengiderneği.org/tr
Otizmli Bireyleri Destekleme Vakfı	www.obidev.org
Oyun ve Öğrenme Derneği	www.oyunveogrenme.org
Öğretmen Ağı	www.ogretmenagi.org
Öğretmen Akademisi Vakfı	www.orav.org.tr
Parıltı Görmeyen Çocuklara Destek Derneği	www.parilti.org.tr
Renk Otizm Derneği	www.renkotizm.com
Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği	www.rusihak.org
Sabancı Vakfı	www.sabancivakfi.org
Serebral Palsili Bireyler ve Yakınları Derneği	www.sebider.org
Serebral Palsili Çocuklar Derneği	www.sercev.org.tr
Sıfır Ayrımcılık Derneği	www.sifirayrimcilik.org
Sivil Toplum Destekleme Derneği (Erzurum)	www.sitoded.org

Başvurulabilecek Kurumlar

Kurumun ismi	Kurumun web sitesi
Sosyal Duygusal Öğrenme Akademisi	www.sdoakademi.com
Sulukule Gönüllüleri Derneği	www.sulukulegonulluleri.org
Şanlıurfa Omurilik Felçlileri İstihdam Derneği	www.suofid.org
Şiddetsizlik Eğitim ve Araştırma Derneği	www.siddetsizlikmerkezi.org
Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı	www.tohumotizm.org.tr
Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği	www.tohad.org
Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı	www.tapv.org.tr
Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı	www.tcyov.org
Türkiye Disleksi Vakfı	www.tudiv.org.tr
Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı	www.tegv.org
Türkiye Kas Hastalıkları Derneği	www.kasder.org.tr
Türkiye MS Derneği	www.turkiyemsdernegi.com
Türkiye Sakatlar Derneği	www.tsd.org.tr
Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı – Cerebral Palsy Türkiye	www.tscv.org.tr
Türkiye Spina Bfida Derneği	www.spinabifida.org.tr
UNICEF Türkiye	www.unicef.org.tr
Van İşitme Engelliler Derneği	www.vanisitmeengellilerdernegi.org
Van Otizmle Yaşam Derneği	www.voyad.org
Yuva Derneği	www.yuva.org.tr

Kaynakça

BBC News. (2018) *The Million Dollar Sock Entrepreneur with Down's Syndrome*, <https://www.bbc.com/news/business-42353259> (Erişim tarihi: 1 Nisan 2019)

CAST. (2018) *The Universal Design for Learning Guidelines - Version 2.2*. http://udlguidelines.cast.org/binaries/content/assets/udlguidelines/udlg-v2-2/udlg_graphicorganizer_v2-2_numbers-yes.pdf (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2019)

Eggleston, Ralph. (2000) *For the Birds*. California: Pixar

Ferguson, Dianne L. (2008) "International Trends in Inclusive Education: The Continuing Challenge to Teach Each One and Everyone" *European Journal of Special Needs Education*, 23:2, 109-120.

Flowers, Nancy. (2010) *Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. Çev., Metin Çulhaoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://egitimdeengellihaklari.org/wp-content/uploads/2019/11/PUSULACIK.pdf> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

GLSEN. (2016) *Ready, Set, Respect! GLSEN's Elementary School Toolkit* <https://www.glsen.org/sites/default/files/GLSEN%20Ready%20Set%20Respect.pdf> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Govinda, R. (2009) *Towards Inclusive Schools and Enhanced Learning: A Synthesis of Case Study Findings From Different Countries*. France: UNESCO

Lears, Laurie. (2015) *Barış'ın Gezintisi Otizm Hakkında Bir Öykü*, Çev., Mine Özyurt Kılıç. Ankara: TÜBİTAK

Moore-Mallinos, Jennifer. (2011) *Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var*, Çev., Umut Hasdemir. Ankara: TÜBİTAK

National Council of Social Service. (2015) *Inclusive Playground @ Bishan Ang Mo Kio Park*. <https://youtu.be/zR4zbcj8Hlo> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Parr, Todd. (2009) *It's Okay to Be Different*. New York: Little, Brown and Company

Sart, Z. H., S. Barış, Y. Sarıışık, ve Y. Düşkün. (2016) *Engeli Olan Çocukların Türkiye'de Eğitime Erişimi: Durum Analizi ve Öneriler*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

Serres, Alain. (2013) *Çocuk Olmaya Hakkım Var*. Çev., Füsün Önen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2018) *Kapsayıcı Eğitim Projesi*. <http://oygm.meb.gov.tr/www/kapsayici-egitim-projesi-inclusive-education/icerik/679> (Erişim tarihi: 5 Temmuz 2019)

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017) *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler için El Kitabı*. <https://docplayer.biz.tr/113978358-Sinifinda-yabanci-uyruklu-ogrenci-bulunan-ogretmenler-icin-el-kitabi.html> (Erişim tarihi: 19 Temmuz 2019)

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2019) *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2018/19*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/2019_09/06141052_me-b_istatistikleri_organ_egitim_2018_2019.pdf (Erişim tarihi: 23 Eylül 2019)

Teaching Tolerance. *Everyone's a Helper* <https://www.tolerance.org/classroom-resources/tolerance-lessons/everyones-a-helper> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

Terakki Vakfı Okulları Özel Şişli Terakki İlkokulu. (2013) *Ben de Varım*. <https://youtu.be/Fjb2Psklrj8> (Erişim tarihi: 1 Ağustos 2018)

UNESCO. (2009) *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. France: UNESCO

UNESCO. (2017) *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*. France: UNESCO

OKULDA
BİRLİKTE
HAYATTA
BİRLİKTE

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

egitimdeengellihaklari.org